

Elisa Toonekurg

**PÕHJA-EESTI TOIDU- JA
TURISMIKORRALDUSKESKUS ENDISES
LOKSA KOLHOOSI KESKUSES
VIHASOOL**

LÕPUTÖÖ

Arhitektuuriinstituut

Rakendusarhitektuuri eriala

Juhendajad: Tomomi Hayashi ja Kaur Talpsep

Tallinn 2022

Autori deklaratsioon ja lihtlitsents

Mina, Elisa Toonekurg, tõendan, et lõputöö on minu kirjutatud. Töö koostamisel kasutatud teiste autorite, sh juhendaja teostele on viidatud õiguspäraselt.

Kõik isiklikud ja varalised autoriõigused käesoleva lõputöö osas kuuluvad autorile ainuisikuliselt ning need on kaitstud autoriõiguse seadusega.

Juhendaja: Tomomi Hayashi ja Kaur Talpsep (*digiallkirjastatud*)

Lõputöö on kaitsmisele lubatud arhitektuuriinstituudi direktori korraldusega nr 1-14/66

kuupäev 23.05.2022.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Elisa Toonekurg, sünnikuupäev 21.06.1996, annan Tallinna Tehnikakõrgkoolile (edaspidi kõrgkool) tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Põhja-Eesti toidu- ja turismikorralduskeskus endises Loksa kolhoosi keskuses Vihasool“.

1. reprodutseerimiseks paberkandjal kõrgkooli raamatukogus avaldamise ja säilitamise eesmärgil;
2. elektroonseks avaldamiseks kõrgkooli repositooriumi kaudu;
3. kui lõputöö avaldamisele on instituudi direktori korraldusega kehtestatud tähtajaline piirang, lõputöö avaldada pärast piirangu lõppemist.

Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile ja kinnitan, et:

1. lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid ega muid õigusi;
2. PDF-failina esitatud töö vastab täielikult kirjalikult esitatud tööle.

Tallinnas 25.05.2022 (*digiallkirjastatud*)

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	5
1. TEOREETILINE OSA.....	6
1.1 Teemavalik ja põhjendus.....	6
1.2 Probleemi püstitus, projekti eesmärgid	8
1.3 Ülevaade projekti temaga seonduvatest teoreetilistest aspektidest	8
1.3.1 Ehitise eluiga	8
1.3.2 Nõukogude maa-arhitektuuri pärand.....	9
1.3.3 Taaskasutus	12
1.3.4 Turism ja selle korraldamine Lahemaa näitel	13
1.3.5 Toiduturism ja Põhja-Eesti Kohalik Toit	15
1.4 Juhtumiuuring.....	16
1.4.1 Saku vallamaja	16
1.4.2 Hostel Wadi.....	20
1.4.3 Dietzenbach Observatoorium.....	22
1.5. Diplomitöö kontseptsioon	23
2. PROJEKTLAHENDUSE SELETUSKIRI	25
2.1 Asukoht	25
2.2 Ajalooline ülevaade.....	25
2.2.1 Vihasoo kolhoosi ajalugu	28
2.3 Kolhoosikeskuse asendiplaan.....	28
2.4 Kolhoosikeskuse ülevaade	29
2.5 Vihasoo aiand	32
2.6 Lähipiirkonna iseloomustus	35
2.7 Olemasoleva olukorra hinnang.....	36
2.8 Projekti asendiplaan	38
2.9 Arhitektuurne osa	40
2.10 Konstruktiivne osa.....	43
2.11 Liikluskorraldus ja parkimine	43
2.12 Tehnovarustus	43
2.13 Keskkonnakaitse.....	44
2.14 Energiatõhusus	44

2.15 Tehnilised näitajad	44
KOKKUVÕTE.....	46
SUMMARY	47
VIIDATUD ALLIKAD.....	48
LISAD	50
Lisa 1. Loksa kolhoosi keskus Vihasool asendiplaani	50
Lisa 2. Loksa kolhoosi keskus Vihasool plaanid	51
Lisa 3. Loksa kolhoosi keskus Vihasool lõige	53
Lisa 4. Loksa kolhoosi Vihasoo aiandi plaanid.....	54
GRAAFILINE OSA	56

SISSEJUHATUS

Käesolevas lõputöös on fookus suunatud Loksa kolhoosikeskusele Vihasoos ja selle lähialale. Aastaid tühjana seisnud ja mitmete erinevate omanike kätes olnud endine keskuse- ja kontorihoone seisab eesmärgitult Lahemaa rahvusparki männimetsade vahel. Lõputöö eesmärgiks on leida jätkusuutlik lahendus olemasolevale hoonele kaasates kunagine aiand, väärtustada olemasolevat keskkonda, loodud võimalusi, luua ühendused olemasolevate matkaradadega, mere ja Loobu jõega.

Esmalt käsitlen seda, mis ajendas valima antud teemat. Kirjeldan protsessi, mis viis uue toimiva funktsiooni leidmiseni ning pakun välja lahenduse Vihasoo kolhoosikeskusele ja selle lähiümbrusele.

Peamine idee on anda olemasolevale hoonemahule uus funktsioon ja luua uued toetavad struktuurid, mis loovad tervikliku kompleksi, kontakti loodusega ja toetab piirkonna arengut.

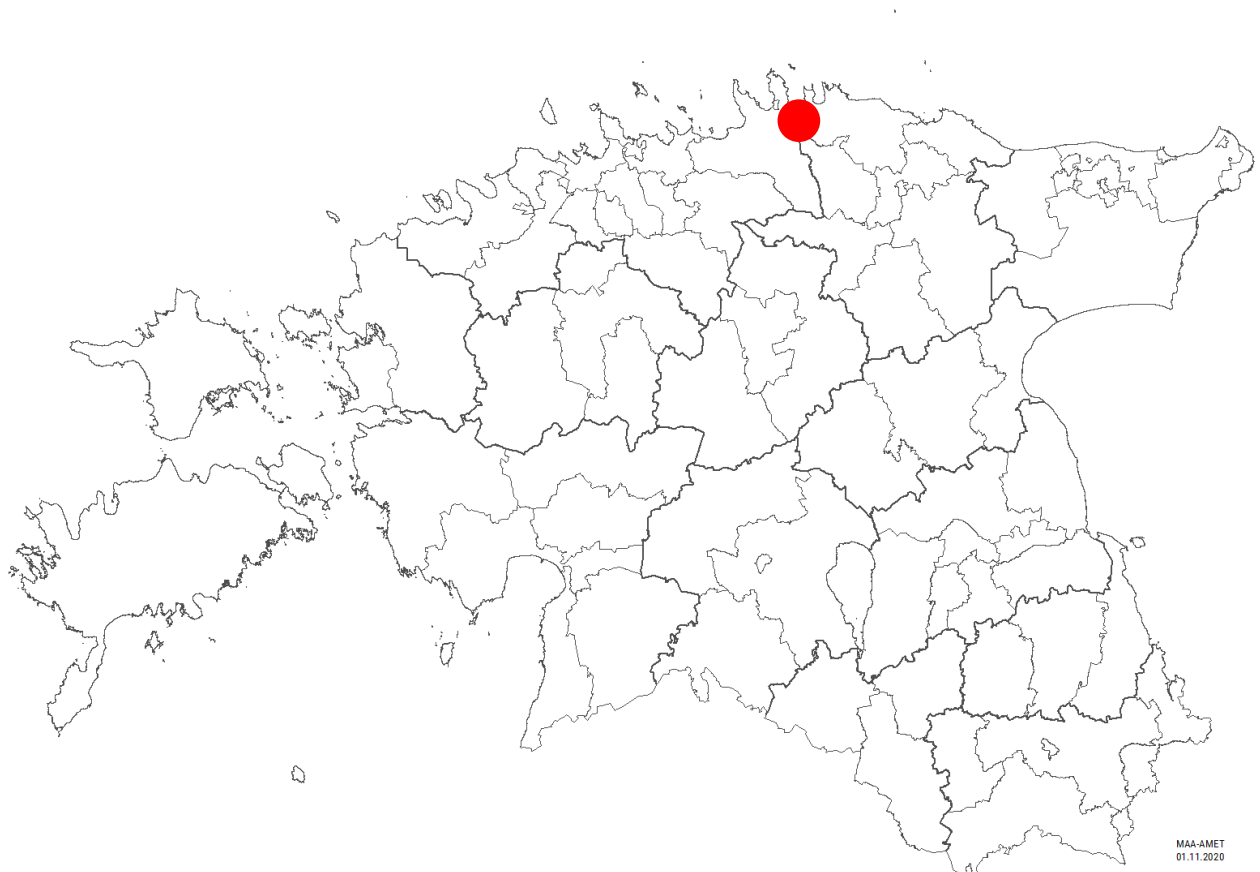
Modernse vormikeelega olemasolevas hoones on taastatud avalik funktsioon – Põhja-Eesti Turismikorralduskeskus ja toidustuudio. Uute mahtudena on kavandatud majutusüksus ja vaatetorn. Avalikus hoones on koondatud pind kohalikele tootjatele, toidustuudio, loomeroomid, õppeklassid, ristkasutusruumid, näitus- ja külastusala. Turismikorralduskeskus loob Põhja-Eestile ja piirkonnas tegutsevatele turismiasjalistele tugisüsteemi aitamaks reguleerida turistide voogu, vähendada hooajalist huvireisimist, edendada piirkonda paremini ja kasvatada võimalust, et turismist tulev kasu jääks kogukonnale. Toidustuudio toetavaks osaks saab kunagine Vihasoo aiand, millest täna on järgi varemed ja halvas seisukorras katlamaja.

Elujõulise lahenduse tekkimise aluseks olen kasutanud piirkonna olemasolevaid eeldusi, vajadusi ja ajalugu.

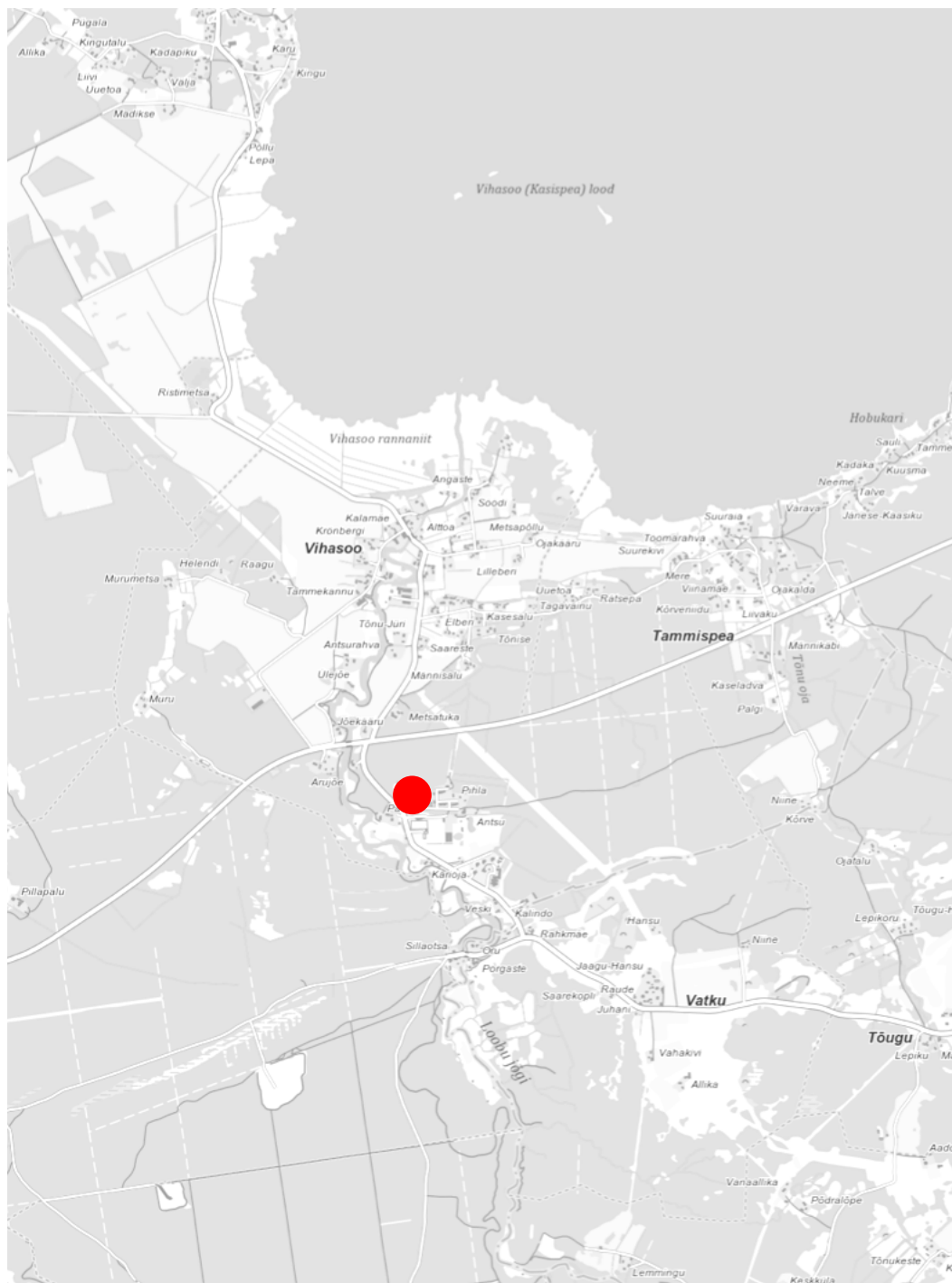
1. TEOREETILINE OSA

1.1 Teemavalik ja põhjendus

Diplomitöö teema asukoht on looduskaunis ja rahulikus piirkonnas, Põhja-Eestis, Kuusalu vallas, Vihasoo külas, Lahemaa rahvusparki ala. Lähipiirkonna külad ja asumid on seotud merega ja arhitektuurselt ühtsed kalurikülad, kuid Vihasood eristab mitmekihiline arhitektuurne loomus – taluansamblid vahelduvad nõukogude aegsete silikaat või betoon hoonetega. Piirkond asub Eesti suurimas ja vanimas rahvusparkis, kus käib väga palju matkajaid, huvilisi ja turiste. Sel põhjusel on paljud kohalikud ja tootjad seotud turismi, toote või teenuse pakkumisega.

Joonis nr 1. Eesti kaart Allikas: Kuusalu vald, autori täiendustega

Joonis 2. Vihasoo lähialade kaart. Allikas: Geoportaal, autori täiendustega

1.2 Probleemi püstitus, projekti eesmärgid

Eesti linnades ja maapiirkondades on lugematu arv hüljatuid maju. Aga milline on 1960.-1970. aastate hoonete väljavaade? Üle Eesti leidub tähelepanuväärseid objekte tollest ajaperioodist. Enamasti on need eriprojekti järgi rajatud kolhoosihooned, mis seisavad täna tühjalt. Mis elu neis on olnud ja milline on täna nende perspektiiv, väärtused ning kuidas ja mil määral neid säilitada. Miks pööratakse selg modernistlikule arhitektuurile? Kas on see põhjus materjalides, võtete iganemises või pole modernistlik ehituskunst kunagi kellelegi meeldinud? [1]

Lõputöö lähteülesandeks on leida parim võimalik harmooniline lahendus tühjalt seisvale hoonele ja uute mahtudele, mis on kooskõlas ümbritseva keskkonna ja kogukonna vajadusi toetavad. Seeläbi võiks pöörata tähelepanu kasutult seisvatele ühe ajastu objektidele ja suunata ühiskonda neis nägema potentsiaali kogukonna ja piirkonna elu elavdamiseks.

Projekti ideaal on luua Põhja-Eestile turismikorralduskeskus, mis pakub piirkonnale lisandväärtust. Keskus toidustudio ja majutusega on toeks piirkonna tootjatele ja turismiedendajatele ning on eelduseks kogukonna arengule kaasates kohalikke ja luues töökohti. Loomeruumid, stuudiod ja õppeklass toetavad ja täiendavad iganenud Vihasoo Lasteaed-Algkooli ja Vihasoo rahvamaja ruume. See annab võimaluse kohalikel ja huvireisijatel end paremini realiseerida. Lisaks ühendada projekti keskpunkt olemasolevate matkaradadega, pakkuda kohalikele ühistunnet ja huvilistele kvaliteetset ja ainulaadset elamust.

1.3 Ülevaade projekti teemaga seonduvatest teoreetilistest aspektidest

1.3.1 Ehitise eluiga

Arhitektuuri võib pidada elusolendiks, kes pidevalt muundab end arhitektide ja ehitajate käe alla vastavalt kasutajatele. Olenemata perioodist ja ühiskonna korraldusest elab arhitektuur oma elu. Hoone vorm, materjalikasutus, asukoht ja planeering kajastab väärtusi, ajalugu ja mälestusi. Need vaateviisid hakkavad otsustama hoone eluea ja potentsiaali üle. [1]

Hoone hävimist võib vaadelda kaheti - füüsiline ja vaime ehk intellektuaalne. Vaimselt surnud hoone on kaotanud enda sisu, väärtuse, funktsiooni ja tähenduse. Ühtlasi ei täida objekt enam enda eesmärki. Seda iseloomustavad hinge, energia, sädeme puuduslikkus ja hoonest lahkunud inimhinged. Antud olukorras on ehitist väga raske ellu äratada. Sellisesse olukorda jõuab hoone tavaliselt siis, kui on

toimunud sotsiaalne või elukorralduse muudatus. Selle oleku “kulminatsiooniks” on hoone füüsiline surm.

Hoone füüsiline surm on vananemise tõttu tingitud nähtus. Seda ei saa ära hoida, aga kindlasti saab hoone füüsilist surma edasi lükata. Muidugi saab see alguse ehitusmaterjalidest, nende headusest ja ehituskvaliteedist. Ent tähtis aspekt selle juures on hoone regulaarne hooldamine, mis tagab materjalidele pikema eluea. Füüsilise surma tingib see, kui kehast ehk hoonest lahkub vaim - inimesed, energia. Hoone jäetakse maha. Kui hoonest lahkuvad inimhinged, siis on ehitise hävimine vaid aja küsimus.

Tekib küsimus, kas ja kuidas taolise saatusega hoonetega ümber käia? Kas taastada nende füüsiline kest ja meeldiva turunduse abil maha müüa uutele asunikele? Olgugi, et see ei täida enam algupärast funktsiooni, võib hoone ja seda ümbritseb piirkond aktiveeruda.

Kõige ehedamalt kirjeldavad antud olukorda endised nõukogude kolhoosikeskused, mis tänaseks on enamjaolt kaotanud on hinge. Riigikorralduse tõttu tekkinud maa-keskused kerkisid imekähku ja elu nendes oli vilgas, kirev ja põhjendatud. Perioodi möödudes ei täitnud keskused enam enda funktsiooni. Enam ei olnud tähtis ühismajandus ja kõik selle juurde kuuluv. Kunagi väga elujõulistel keskustel kadus eluvaim, hing ja kogu funktsioneeriv keskkond. Lisaks elukorralduse muudatusele puudus neil “kolooniatel” arenemisvõime - võime end modifitseerida ja kujundada. Peale selle tuleb tunnistada, et tollane ehituskvaliteet oli ja on suur murekoht ehitise eluea pikana hoidmises. Näiteid eduka maa-arhitektuuri elustamisest leiab Sakust ja Kuressaarest. Saku näitusepaviljonist on saanud kaasaegne Saku vallamaja ja Saare KEKi on leidnud tee Kena Elu Keskus.

1.3.2 Nõukogude maa-arhitektuuri pärand

Tihti seostatakse okupatsioonaja arhitektuuri koletute ja ilmetute tüüpprojektide põhjal ehitatud paneelmajade ja põllumajandus hoonete järgi. See on nõukogude modernistliku arhitektuuri jäämäe pealne tipp. [2]

Eeldatakse, et ainulaadset nõukogude arhitektuuri leiab ainult linnakeskkonnas, sest kõigile on teada kino Kosmos, Tuljak, Tallinna Linnahall jpt. Ent ka maapiirkondades on erakordseid pärleid, unikaalseid puhke- ja spordikomplekse, eramuid ja ühismajandite keskusehooneid. Mitmed kontor-klubid ehk keskusehooned said märkimisväärsed auhindu, näiteks Kurtna linnukasvatuse katsejaama peahoone (arhitekt Valve Pormeister, 1966), Tsooru kolhoosi kontor (arhitekt Toomas Rein, 1977) Laekvere sovhoosi kontor-klubi (arhitekt Vilen Künnapu, valmis lõplikult 1990. aastate alguses). [2]

Foto nr 1. Kurtna linnukasvatuse katsejaama peahoone. Allikas: Tõnu Tunnel

Foto nr 2. Laekvere sovhoosi keskusehoone. Allikas: MKA

Foto nr 3. Tsooru kolhoosi keskusehoone. Allikas: EAM

Keskusehooned väikestes asulates olid väga olulise tähtsusega kohalikele ja sealsele kogukonna elule. Seepärast nimetati neid kontor-klubideks ja neis leidis aset vilgas kultuurielu. Mahukates saalides toimusid üritused, teatrietendused ja avalikud ruumid olid pidevalt aktiivses kasutuses. Kolhoosikorra lagunemisega kadus hoonete tähtsus. Tänapäeval seisavad enamus sellise funktsiooniga hooneid tühja ja kasutuna. Just seetõttu mõjutavad nad ümbritsevat keskkonda negatiivselt. [3]

Enamik kolhooside ja sovhooside peahooneid on üüratult halvas seisundis, et nende taaskasutamine pole enam otstarbekas. Nendes esmaklassilistes modernistlikes ja postmodernistlikes projektides leidub täielikult säilinud seinamaale, vitraaže, mööblit ja valgusteid. [3]

Foto nr 4. Eeva Jänese sgrafiitotehnikas monumentaalmaal Põdrangu sovhoosi administratiivhoones.
Allikas: Laura Ingerpuu

1.3.3 Taaskasutus

Hoonete üks tähtsamaid väärtusi on nende ajalugu – lood, mis tahes emotsiooniga. Lood mõjutavad maja potentsiaali, tulevikku ja suhet ümbruskonda. Mõnest väiksemahulisest keskusehoonest on saanud elumaja või kool. Linnas on hoonele ratsionaalse funktsiooni leidmine kergem. Rävala puistee kommunistliku partei keskkomitee majas (välisministeerium), Kalevi Spordihall, kohvik Tuljak ja Lillepaviljon on aktiivses avalikus kasutuses. [1]

Saku alevikus paiknev endine näitusepaviljon leidis taaskasutamist ja kasvas enda väärtust uuenenud Saku Vallamajana. Algselt näitusemajana projekteeritud hoone on läbinud mitmeid taaselustamise faase. Püüe luua hoonest kauplus, spordi- ja vabaajakeskus ja tervisekeskus ei olnud edukad. Viimase lahendusena loodi endisesse näitusepaviljoni vallamaja, mis leiab tänasel päeval aktiivset kasutust ja hoone kasutab enda täielikku potentsiaali. [4]

Saku Vallamaja näitele lisaks leiab üle Eesti veel mitmeid taaselustamise näiteid, kus endised keskusehoone, puhke- ja spordikompleksid leiavad aktiivset ühiskondlikku või privaatset kasutust. [3]

Eduard Vilde nimelise kolhoosi administratiivhoonet kasutatakse Vinni Vallamajana, Audru ühismajandi haldushoones tegutseb mitu avalikku asutust, Kurtina Linnukasvatuse Katsejaama peahoones on peo- ja puhkekeskus, Pärnu KEK'I puhkekodust on aktiivne Lapanina hotellina, Saare KEKist on saanud Kena Elu Keskus, Lehtse kontor-klubi ruumides tegutseb Lehtse kool, lasteaed, juuksur, perearst, kultuurimaja, raamatukogu ja sotsiaalosakond, Valgeranna puhkekompleksis on toimiv majutusasutus uue nimega Villa Andropoff. Paraku pole kõik hooned aktiivses kasutuses nagu eelpool mainitud. Näiteks, Põdrangu sovhoosi kontor-klubi, Laeva sovhoosi keskusehoone ja Rapla KEK seisavad hüljatult. Viimane neist on kantud ehitismälestiste nimekirja ja on lootust, et ühel päeval hakkab seal tegutsema Rapla linnavalitsus või sealne muusikakool.

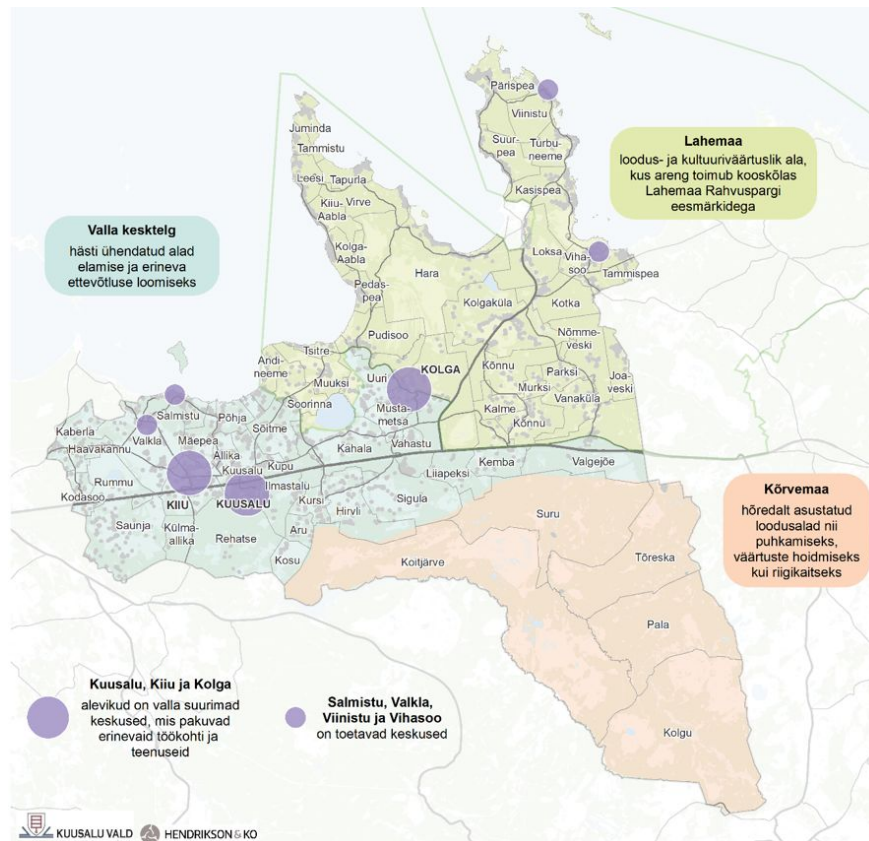
Keskusehoonete taaskasutamine ja hooldamine on oodatud, kuid renoveerimis- ja ümberehitustööde käigus võib hoone originaalne ilme kaduda või deformeeruda. Seda aitab ära hoida kolhoosiaegse arhitektuuri riikliku kaitse alla võtmine. See ei pruugi tagada küll hoone korrastamist ja aktiveerimist, kuid tõstab hoonele suunatud tähelepanu. [3]

Taaskasutamise plaani realiseerimine sõltub suuresti sellest, kellele hoone kuulub. Avalikule sektorile kuuluvad hooned on üldjuhul kasutuses, kuid nende korrashoid ja jätkusuutlikus sõltub omavalitsuse rahalistest ressurssidest ja kohaliku kogukonna aktiivsusest. Erakätes keskusehoonete homne on seotud omaniku innukuse, teovõime, vahendite ja võimalustega. [3]

1.3.4 Turism ja selle korraldamine Lahemaa näitel

Turism on maailmas üks suuremaid ja kiiremini kasvavaid majandusharusid. Viimase 60 aastaga on globaalse turismi näitajaid järjest tõusnud, kui välja arvata viimane pandeemiast tingitud olukord. Sellest on turism toibunud ja kõik viitab sellele, et turism liigub endiselt tõusu suunas. Juba mõnekümne aastaga võib praegune turismiga seotud külastatavus kahekordistuda. [5]

Kuusalu valla arengus on Lahemaa orienteeritud loodusturismile ja selle arendamisele. Tänu Lahemaale, saartele, jõgedele ja mere lähedusele on Kuusalu vallas head eeldused turismisektori arenguks. Küll, aga peab Kuusalu vald majutus- ja toitlustusvaldkonna ettevõtete arvu väheseks. [5]

Joonis nr 3. Kuusalu valla üldplaneeringu eesmärk. Allikas: Kuusalu vald

Lahemaa rahvuspark on meelispaigaks paljudele ühe päeva külastajatele ja seda piirkonda iseloomustab sesoonsus. [5]

Majutusasutuste hulgas on kõige rohkem väikseid puhkemaju ja kodumajutusi. Nemad tegutsevad omaette või levitavad end veebilehe *Booking* kaudu. Suvel ületab nõudlus nende pakkumise, aga talvel on enamus majutust pakkuvaid ettevõtteid kinni. Pakkujatele on see pigem lisa- kui põhisissetuleku. [5]

Loodust säästev turism on tähtis eriti kaitsealadel, kus see on möödapääsmatu. Tähtis on jälgida ja reguleerida kaitsealadel toimuvat turismi mõju. Oluline on reservaatide haldajate, kogukonna ja turismi edendajate vaheline koostöö. Eriti teretulnud on see, kui kaitsealal elav kohalik pakub väärtust seal toimuvates tegemistes. [5]

Eesti üks enim külastatavaid loodusturismi piirkondi on Lahemaa rahvuspark. Sealsed turismiedendajad leiavad, et turismikorraldus on puudulik ja tulu ei jõua nendeni ega kogukonnale. Paikse elanikkonna kaasamine võib olukorda parendada. Antud olukord ei ole päevakorras mitte ainult Lahemaal vaid see puudutab kõiki Eesti rahvusparke. [5]

Hetkel puudub reaalne teadmine ja info, kui palju inimesi visiteerib Lahemaad, mida nad seal teevad, kuhu nad lähevad ja kui kaua nad seal on. Praeguses olukorras on keeruline hinnata, kui palju kasu kohalikud turismiedendajad üldse saavad. Toimiv ja funktsionaalne turismikorraldus aitab reguleerida huvireisijate voogu, aitab kontrollida väliskonkurente, vähendada hooajalisust ja Lahemaad paremini turundada, et turismist tulev kasu jääks kogukonda. [5]

Põhja-Eesti Toidu- ja Turismikorralduskeskus loob läbipaistvuse ja tugisüsteemi kohalikele turismiedendajatele ja tootjatele. Koondatud pind ja infokeskus on toeks edendajatele. Toidustuudio on väljundiks kohalikele tootjatele.

1.3.5 Toiduturism ja Põhja-Eesti Kohalik Toit

Põhja-Eesti, Lahemaa ja Vihasoo lähipiirkonnas on rohkesti kohalikke tootjaid, kes müüvad enda toodangut OTT (otse tootjalt tarbijale), Rimi „Talu toidab“ – riulilt, üritusel või tootjate ja tarbijate kohtumisel Kuusalus.

Põhja-Eesti kohalik toit on piirkonna toiduettevõtjate poolt kasvatatav, töödeldav ja pakutav toit. Põhja-Eesti kohaliku toidumärgise arenduses osalevad 2020. aasta seisuga Kuusalu, Tapa, Kadrina, Järva, Anija, Raasiku, Kose, Väike-Maarja, Haljala, Rakvere, Vinni, Viru-Nigula, Rae, Viimsi ja Jõelähtme vald ning Loksas ja Kunda linn ehk MTÜ Arenduskoja, MTÜ Ida-Harju Koostöökoda, MTÜ PAIK, MTÜ Partnerid ja MTÜ Põhja-Harju Koostöökogu Leader piirkonnad. [6]

Põhja-Eesti Kohalik Toit märgise tootjad pakuvad tarbijatele väga kvaliteetseid toiduaineid. Selleks, et toidustuudio pakuks väärtuslikku elamust ja maitseid tuleb enamik toorainetest ja saadustest kohalikult tootjalt ja taaselustatud Vihasoo aiandist, kus aastakümneid tagasi sai juba veebruarikuus värsket toodangut.

Peale loodusturismi on Eestis hakanud kanda kinnitama toiduturism. Selle toetamiseks valib Maaeluministerium iga aasta ühe Eesti piirkonna, millest saab maitsete aasta. 2021. aastal oli selles Põhja-Eesti. Toiduturism on suure potentsiaaliga, hõlmates nii kokkasid, reisiselle, tooraine tootjaid, pindade üürileandjaid, majutuse pakkujaid jne. Toiduturism on paindlik enda koha suhtes ja sobib korraldamiseks nii väli- ja sisetingimustes. See omakorda vähendab huvireisimise hooajalisust ning aitab hoida käivet aastaringelt. [7]

Lisaks Vihasoo ja Põhja-Eesti kohalikele tootjatele on suureks lisandväärtuseks kunagine aiand, mille taaskäivitamisel on võimalus külastajatel ise tegeleda tooraine hooldamise, kasvatamise ja korjamisega.

1.4 Juhtumiuuring

1.4.1 Saku vallamaja

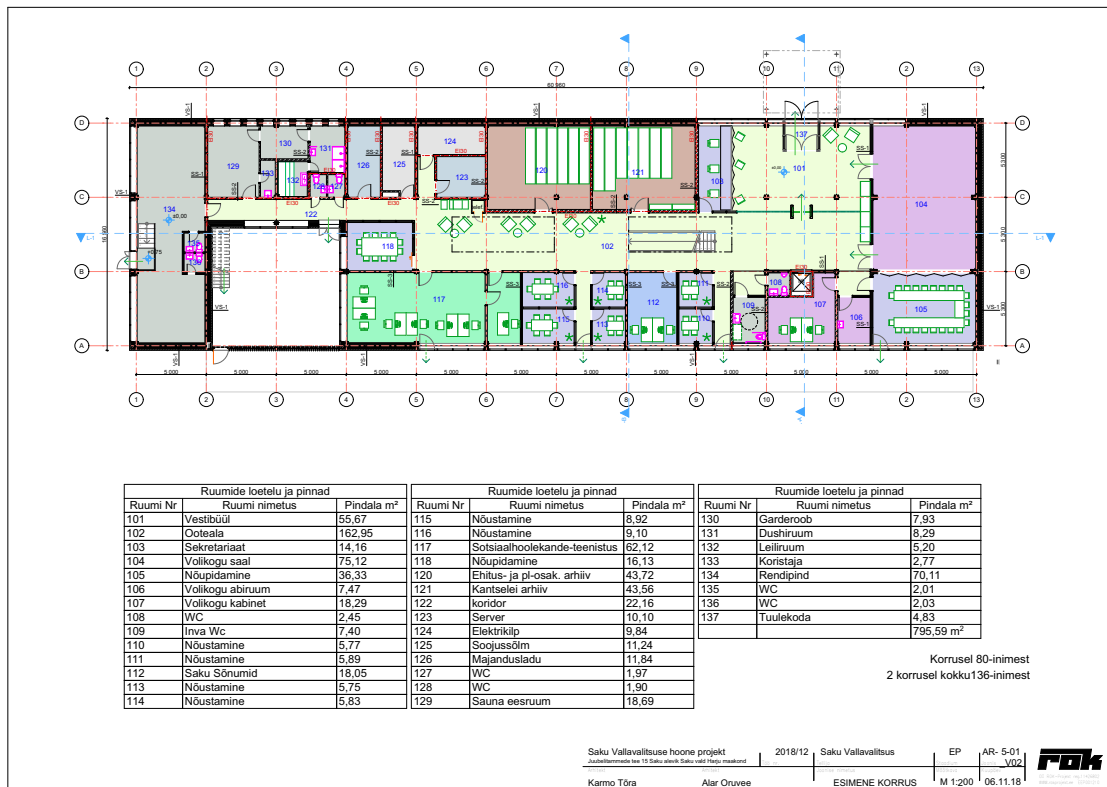
Tänane Saku vallamaja oli algupäraselt Saku näitusepaviljon. Selle projekteeris 1968. aastal Valve Pormeister. [4]

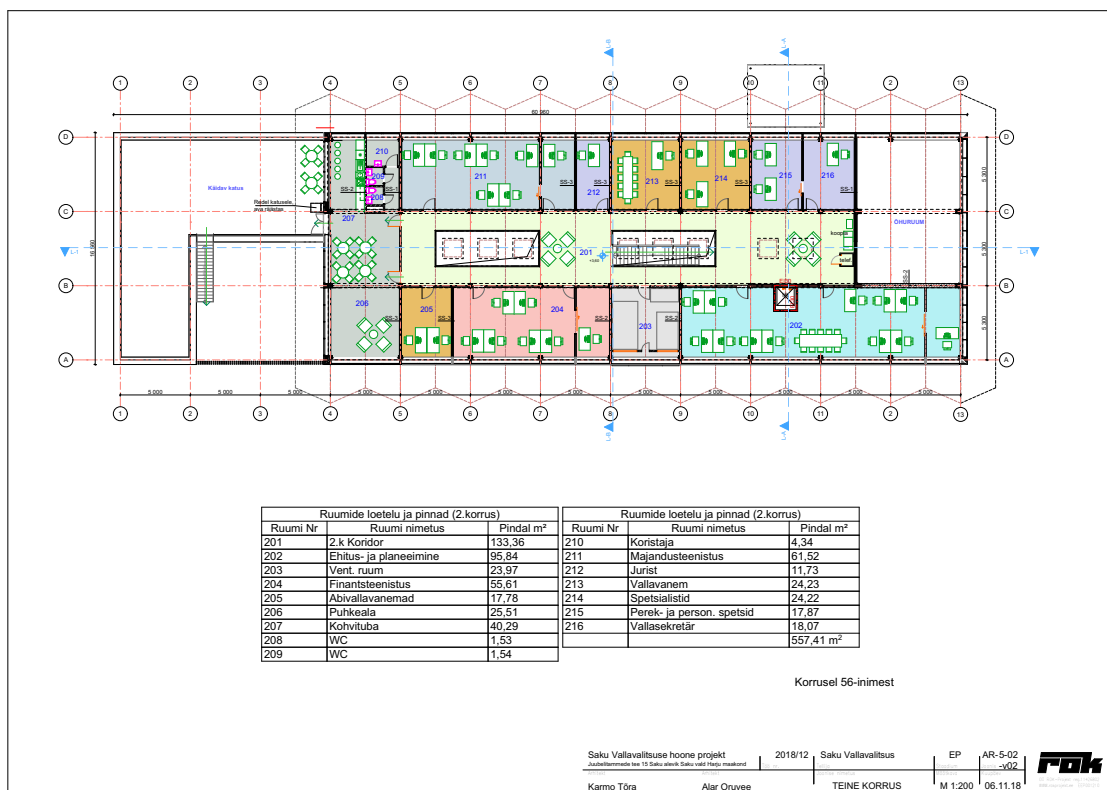
Foto nr 5. Näitusepaviljon. Allikas: Eesti Filmiarhiiv ja Liis Treimann

Näitusepaviljon ehitati Eesti Maaviljeluse ja Maaparanduse Teadusliku Uurimise Instituudile. Sakut hakati formuleerima kui Eesti põllumajanduse ja teaduse keskusena. Lisaks tollastele tüüpprojektidele kaasati arhitekte, kes projekteerisid ainuprojekte – näitusepaviljon, taimekaitsejaam ja instituudi mehhaniseerimise osakonna hoonestus. Näitusepaviljon oli instituudi esindushoone, kus eksponeeriti kordaminekuid ja põllumajandustehnikat. [4]

Maja seisis aastaid tühjana kuniks vald ostis selle eraomanikelt välja eesmärgiga taastada hoone vallamajana. Arhitektide Karmo Tõra, Alar Oruvee ja sisearhitekt Riina Luuk koostöös valmis 2020. aastal sobiv hoone vallamaja kontoriruumidele, arhiivile ja abiruumidele. Pinna ja loomulik valguse juurde tekitamiseks on alla lastud teise korruse põrand ja tõstetud katust. Hoone algne välisilme säilis, kuid sisus tehti olulised ja drastilised muudatused, et hoone saaks toimida vallamajana. [4]

Joonis nr 5. Vallamaja I korrus. Allikas: Ehtisregister

Joonis nr 6. Vallamaja II korrus. Allikas: Ehtisregister

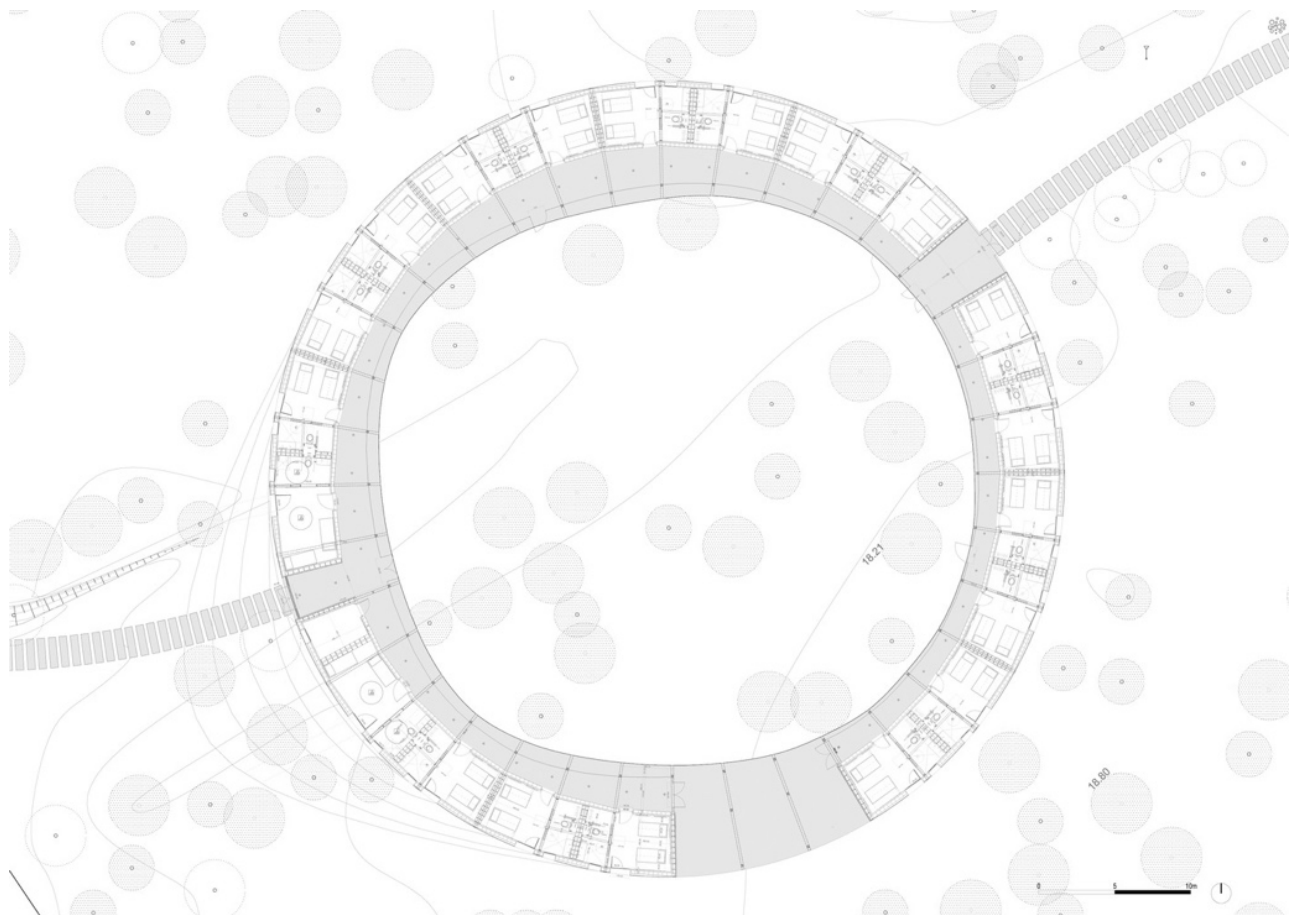
Antud nõukogudeaegse ainuprojekti taaselustamine sarnaneb minu lõputöö eesmärgiga, kus on leitud toimiv ja terviklik lahendus ja funktsioon, säilitades hoone välisilme.

1.4.2 Hostel Wadi

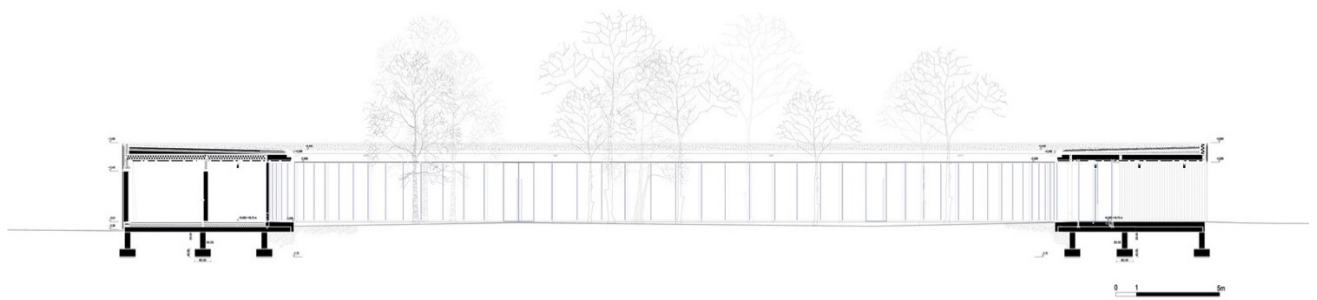
O-kujuline hostel Wadi asub endise militaarbaasi maadel Belgias, kus täna tegutseb De Hoge Rielen elamus- ja hariduskeskus. See valmis 2013. aastal ja on projekteeritud Studio Bernardo Secchi & Paola Viganò poolt. [8]

Hostelit ümbritseb männimets, mis võtab võimust üle kunagisest tehismaastikust. Sisehoov on suunatud männiku suunas ning suhtleb sise- ja välisruumiga. Arhitektuur avastab suhteid ja jagatud ruumi ning loodusvaadete nautimine toimub maastikul viibides. [8]

Hostel seob sealset kolme olemasolevat põhimaastikku: loodus-, militaar- ja haridusmaastik. Puidust välisilmega hoone peidab enda sees keskset siseruumi, mis on piiritletud nii tehisruumi kui ka looduse poolt antud ruumiga. [8]

Joonis nr 8. Hostel Vadi plaan. Allikas: Archdaily

Joonis nr 9. Hostel Vadi lõige. Allikas: Archdaily

Tänase hosteli asukohas oli Teise maailmasõja ajal kuningliku mereväe laskemoonaladu. Sealsest maastikust leiab varjualuseid, muldkehasid ja kaitsebasseine. Pärast sõda muudeti 300 hektari suurune ala õppekeskuseks ja telkimisalaks. [8]

Ühekorruseline majutusüksus on viimistletud vastupidavast lehisest. Välistes tingimustes muutub puit halliks, sulandudes männipuu tüvedega ühte. Betooni on kasutatud välitingimustes ning sisepindade jaoks on kasutatud puitu. [8]

Foto nr 7. Hostel Wadi. Allikas: Frederik Buyckx

Igal element hoonel on kasuteguriga ja aitab kaasa üldisele jätkusuutlikusele. Sisehoovi ümbritsev talveaed kogub talvel soojust. Katkematu katus varjutab üldkasutatavaid ruume. Roheline katus aitab hoida hoone talvel soojas ja suvel jahedas. [8]

Foto nr 8. Hostel Wadi. Allikas: Frederik Buyckx

Lõputöö ja hostel Wadi seob sarnase vormi tekkimine, samal ajal arvestades olemasolevat loodusliku ja tehiskeskkonda. Lõputöös planeeritud majutusüksuse arhitektuur tekkis ümbritseva keskkonna, looduse ja olemasoleva hoone vormi detaile jälgides.

1.4.3 Dietzenbach Observatoorium

Saksamaal, Dietzenbach linna ääres asub 33 meetri kõrgune observatooriumi torn. Õhuline teraskonstruktsioonist torn avati 2001. aastal. Selle projekteeris arhitekt Wolfgang Rang.

Keerdtrepp viib 21 meetri kõrgusel asuva platvormini. Sealt avanevad vaated nii loodusele kui ka linnale. Kokku on struktuuril kolm horisontaalset ümarat elementi, mis paistavad juba eemalt silma ja on ühtlasi linna maamärgiks. Elemendid on on paigutatud trepi suhtes mittetsentraalset. Platvormi

kohal olev ümar element on osa tugikonstruktsioonist. Selle tipus on pöörlev tuulegeneraator, mille külge kinnituvad valgusallikad. [9]

Foto nr 9. Dietzenbach Observatoorium. Allikas: Jochen Kratschmer

Minu lõputöö vaatlustorni ja Dietzenbach Observatooriumi tornil on ümarad vormid, spiraaltrepp ja õhuline ja sihvakas üldmulje. Mõlemad tornid on teraskonstruktsioonist ja piirkonna maamärgiks.

1.5. Diplomitöö kontseptsioon

Lõputöö areneb välja Vihasoo kolhoosikeskuse hoonest, selle lähedal asuval aiandist, looduskaunist keskkonnast ja soovist pakkuda kohalikele tugisüsteemi ja huvilistele erakordset kogemust Lahemaal.

Planeeritav ala on Lahemaa rahvuspargis Vihasoo külas, kust leiab erisuguseid arhitektuurseid kihistusi. Küla põhjaosas tekib rannikuäärne kaluriküla tunnetus ja lõunas ahelküla mitmekesine ja killustunud keskkond.

Projekti eesmärgiks on plaanerida terviklik kompleks, mis koosneb Põhja-Eesti turismikorralduskeskusest, majutustasutusest, toidustuudiost ja vaatetornist. Toidustuudio toetavaks funktsiooniks on Vihasoo aiand. See pakub elamust, on pinnaks ja kasvulavaks kohalikule toodangule ja tooraine lähteks toidustuudiosse. Keskuse ideaaliks on vähendada piirkonna sesoonsust ja tekitada turismiedendajatele aastaringne sissetulek pakkudes tubaseid tegevuse igale vanuserühmale - õppeklassid, loomeroomid ja ristikasutusruumid. Oluline osa on olemasoleva keskkonna ja olustiku väärtustamine, endise aiandi taaselustamine ja kaasamine kaasajastatud kompleksi.

Projekteeritud ala võtmesõnadeks on kogukonna ja huvilise kaasamine aastaringsetesse tegevustesse, mis loob lisandväärtust kohalikule ja huvilisele ning tugisüsteemi piirkonna elanikele.

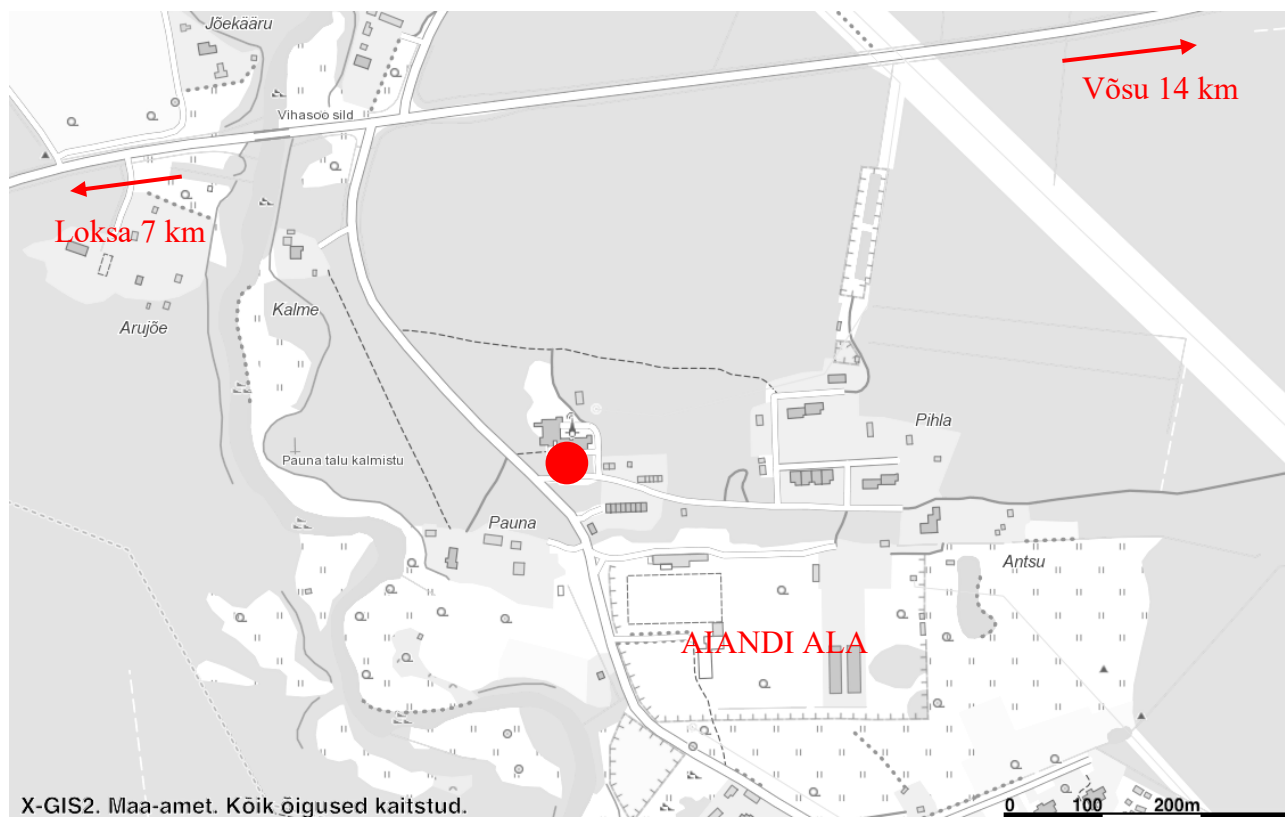
Kavandatav ala jääb piirkonda, mis on üheks suurimaks meelispaigaks matkajatele. Sellest tulenevalt on läbimõeldud ühendused matkalistele olemasolevate loodusradade ja merega.

Projekteeritava hoone eesmärgiks on olla kooskõlas olemasoleva hoone, keskkonna ja projekteeritavate vormidega, pakkudes elamusi, võimalusi ja kontakti loodusega.

2. PROJEKTLAHENDUSE SELETUSKIRI

2.1 Asukoht

Projekti keskpunktiks on Loksa kolhoosikeskus Vihasoos, selle lähiala ja Vihasoo aiand Lahemaa rahvusparkis. Planeeritav ala on Kasispea-Ilumäe teel. Kotka-Võsu teest 400 meetri kaugusel. Loksalt 7 kilomeetri ja Võsult 14 kilomeetri kaugusel. Peterburi maantee jääb 15 kilomeetri kaugusele.

Joonis nr 10. Asukoha kaart. Allikas: Geoportaal, autori täiendustega

2.2 Ajalooline ülevaade

Esimesed andmed Vihasoo teise nimega Vihasuu (Wihaso, Wihasu, Wahasu) asustamisest on aastast 1586. [10]

Joonis nr 11. Ajalooline asukoha kaart. Allikas: Geoportaal

Küla esimene nime pool, Viha, võib pärineda isikunimest. Suu tähendab jõe suuet. Kuni 1630. aastani oli külas kaks adramaad ja neli talu. Kuuskümme neli aastat hiljem on Vihasool jõest paremal pool kuus talu. 1782. aastaks on külas endiselt kuus talu ja kümme talumaad. Suurem piirkonna jaotamine toimus 1872.-74. aastatel, kui Vihasoo jaotati kruntideks. Sellest perioodist on pärit ka Loobu jõe kaldal tänaseni asuv Pauna talu, mis asub kolhoosikeskuse läheduses. 19. sajandi lõpul oli Vihasoos 26 talu, 1934. aastal 44 majapidamist. Tänapäevane küla paikneb Loobu jõe mõlemal kaldal, mille merepoolset osa nimetatakse Ülevätkülaks ja sisemaapoolset osa Altkülaks. Altkülas jõe kaldal asus kaks veskit, mille järgi said sealsed talud oma nime – Veski ja Sillaotsa talu. Peamine tee külas jookseb paralleelselt jõega. Tänapäevane Vihasoo asub paremkaldal ja kulgeb peamise külateega. Külatee ääres on näha arhitektuurset kihistust Rootsi ajast nõukogude ajani. Mitmekesine arhitektuur vaheldub põldude ja männimetsadega. [10]

Joonis nr 12. Ajalooline asukoha kaart. Allikas: Geoportaal

Vihaseo on aheküla, mis asetseb piki Loobu jõe kaldaid. Esimesed hooned paiknesid paremal pool jõekallast ja mere ääres. Sealt oli hea pääs merele ja kalastuskohtadeni. Küla arenes jõe vormi järgides lõunapoole jätkates enda olemasolevat hajutatud ülesehitust. Hiljem laienes elu ja hoonestus ka vasakule poole Loobu jõe. Põhjapoolt piirab küla meri ja lõunapoolses tipus on veski, mille ajalugu ulatub 1694.aastani. Veski talu veski rajati esimesest veskiga taluansamblist sadakond meetrit põhjapoole. Küla lõunapoolsemast otsast on mereni umbes kaks kilomeetrit. Põlistalusid, mis asuvad küla vanemas osas on umbes paarkümmend. 1870. aastatel jaotati olemasolev küla ruudukujulisteks kruntideks. Enamjaolt on rannakülade krundid jaotunud pikkade siilakutena kuni mereni. Vihaseo ruudukujulistele krunditele oli eraldi maatükk mere ääres. [10]

Algselt oli küla üldmuljena rannaküla, kuid täna näeb külas mitmeid erinevaid ajaloolisi kihistusi. Paistab nagu asula oleks erinevatest ajajärgudest kokku monteeritud. Esimeste hoonete ajalugu pärineb Rootsi ajast ja hilisemad hooned haakuvad nõukogude perioodiga ja sellele iseloomuliku arhitektuurikeelega. Märkilisemad talud on veskitega talupaigad, millest Veski talu paikneb nõlvakul. Seal paistavad silma vesiveski varemed, paisud, kanalid, raudmehhanismid, veskirattad. Tänapäeval on sellel vaatamise väärtus ja märk küla tähendusrikkas ajaloos. Teine veskikohaga talu on Sillaotsa talu.

Täna lõikab talu hoonestuse kaheks sõidutee. Ühele poole jääb taluelamu ja teisele poole kõrvalhooned. [10]

Rannaküla arhitektuuri vahele on surutud nõukogude aegsed betoonist ja silikaadist hooned. Kolmekorruselised lamekatusega kortermajad, betoonist lasteaed-alkkool, väetisehoidlad ja anonüümsed angaarid vahelduvad puidust pereelamute, männimetsade ja põldudega. Telgmise külatee ääres ja männimetsa vahel paikneb endine kolhoosikeskusehoone, mis paistab silma enda sovetliku modernismi ja neofunktsionalistliku vormikeelega. Selle lähedal asub kunagine aiand kontorihoonega. Kohati kahvatut miljööd tasakaalustavad põlissaared, männimetsad ja talude varju peitnud jõgi järsu kaldaga. Erandlik kahekorruseline häärbertüüpi Pauna elamukompleks paikneb kolhoosikeskuse läheduses. Rootsi aegsesse kogumisse kuulub talukalmistu metsa all, ait kalda künkal ja küün all orus. Arhitektuurselt märkimisväärsed talud pärinevad 1920.-30. aastatest, näiteks, uhked Antsurahva, Vanaõue, Jõesuu talud ja tänane Rahvamaja Ülevätkülas. [10]

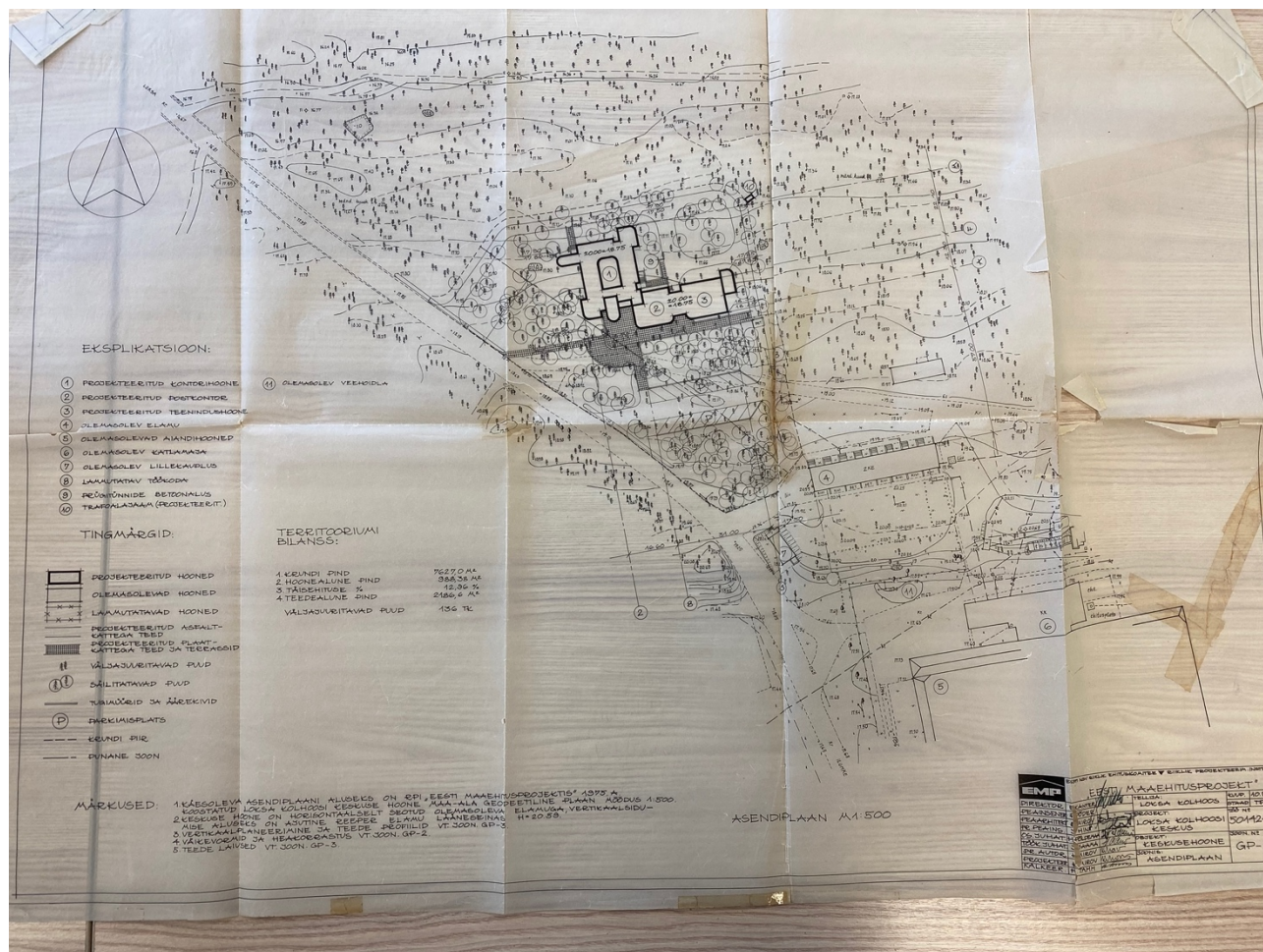
Rännak Ülevätkülast Altkülla on vaheldusrohke ja huvi äratav. Küla arteriks on jõgi, mis lookleb mereni, on kujundanud kireva keskkonna. Seda lõhub esmapilgul ilmetu kolhoosiküla, kuid jälgides jõe mängulisust võib end leida hoopis 19.sajandi arhitektuuri keskelt. Uhkete viilkatusega taluhäärberite vahel paistavad silma suure mahuga vormid, mis on küla olustikule võõras, kui seda mitte täielikult hävitav. [10]

2.2.1 Vihasoo kolhoosi ajalugu

Vihasoo kolhoos loodi pärast märtsiküüditamist 1949. aastal. 1966. aastal liideti see Loksa kolhoosiga. Loksa kolhoosi uueks keskuseks sai Vihasoo küla. Aastad 1970 kuni 1990 olid kolhoosi hiilgeaastad. Olemasolev aiand laienes ning see oli Eesti üks edukamaid lillekasvatusaiandeid. 1981. aastal valmis Loksa kolhoosi keskusehoone. Kolhoos toimis kuni kolhoosikorra lõpuni. [11]

2.3 Kolhoosikeskuse asendiplaan

Hoone asub Ülevätküla ja Altküla keskel ja on piiritletud kolmest küljest männimetsaga. Hoonest edelasse jääb nõukogudeaegse tüüpprojekti järgi ehitatud ridaelamu. Algselt oli projekteeritud hoone ette ja taha väikesed autoparklad. Hoonet ümbritsev maastikuline lahendus on tagasihoidlik. Säilitatud on võimalikult palju olemasolevaid puid.

Joonis nr 13. Vihasoo kolhoosikeskuse asendiplaan. Allikas: Rahvusrhiiv

2.4 Kolhoosikeskuse ülevaade

Loksa kolhoosi keskuse Vihasool projekteeris 1976. aastal Krista Karu (RPI Eesti Maaehitusprojekt) ja see valmis 1981. aastal. Vihasoo eriprojekti ehitas Harju KEK ja see pälvis Eesti NSV aasta ehitise tiitli. [12]

Algselt oli rajatis Loksa kolhoosi keskusehoone Vihasool. Hoonesse oli planeeritud postkontor, juuksur, kontoriruumid agronomidele, zootehnikutele, metsavahtidele, kolhoosi esimehele jne. Ajaga muutusid hoones mõned funktsioonid. Planeeritud juuksuri ja postkontori osa muudeti juba ehituse käigus kaminaga saaliks ja saunaks. Peazootehniku kabinetist sai vannituba ja on muudetud mõningate avade paigutust. [12]

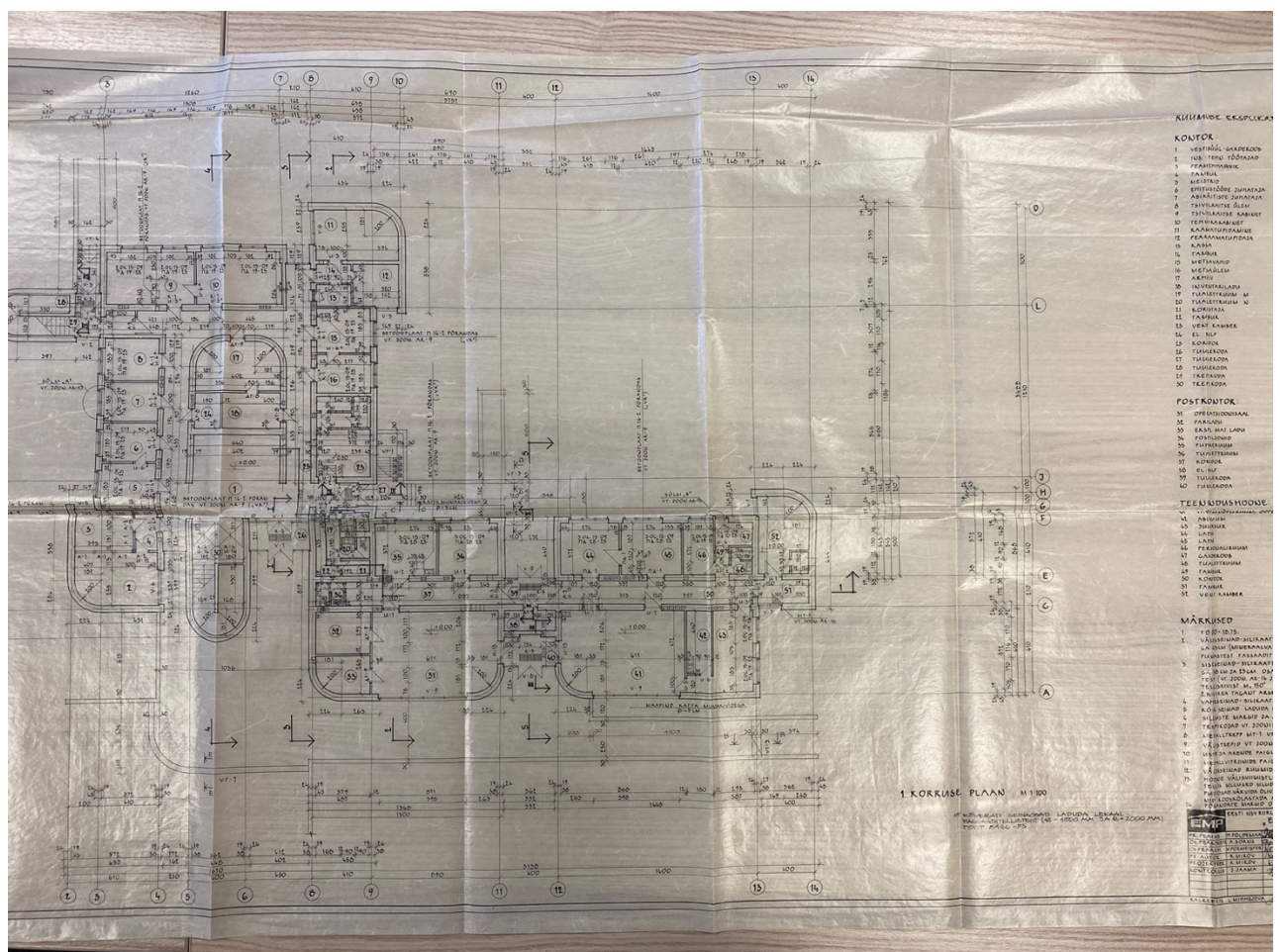
Foto nr 10. Ajalooline foto. Allikas: K. Karu arhiiv

Foto nr 11. Ajalooline foto. Allikas: K. Karu arhiiv

1982. aastat toimis hoone Loksa kolhoosi keskusehoonena kuni kolhoosikorra lõppemiseni. Alates 1992. aastat seisis hoone seitse aastat tühjana. Ühismajandi loomise juurde kuulusid väljapaistvate peahoonete eriprojektid. See oli viis, kuidas tol ajal arhitektuurimaastikul end väljendada. Seda tähistab hoone ette paigutatud skulptuur. 1990. aastate lõpul toimis hoone koolituskeskusena. Selle omanikuks oli sel ajal Eesti Evangeelne Luteriusu Kirik. Peale seda on hoone rännanud ühelt omanikult teisele. [12]

L-kujuline lamekatusega ehitis koosneb kahest ühendatud osast. Üks maht on 1-korruseline ja teine maht 2-korruseline. Administratiivosa on kahekorruselises jaos ja avalikud teenindusruumid ühekorruselises jaos. Madalama mahu poolitab koridor, kus hoovipoole vaatega jäävad kabinetid ja tee poole avarad teenindusruumid – saal ja saunakompleks. Kahekorruselises mahus ringkoridori põhimõtte järgi olevad kontoripinnad jäävad hoone välisperimeetrisse. Keskel on abiruumid ja saal. Ehitise plaanijaotus on enamjaolt algse projekti järgi säilinud.

Joonis nr 14. Vihasoo kolhoosi keskuse esimese korruse plaan. Allikas: Rahvusarhiiv

Mõlemat mahtu ühendab ümara vormiga väljaulatuvad kaks trepikoda. Hoone on liigendatud ja sopiline. Teravad nurgad vahelduvad ümarate vormidega. Üsna horisontaalse vormiga hoonele lisab vertikaalsust esifassaadil peatrepikoja ümar ja ühtlane maht. Mõnel juhul on mahtude üleminekud lahendatud avadena, mis esmapilgu fassaadi vaadates välja ei paista. Kolhoosikeskuse neofunktsionalistlik nõukogude modernistlik välisilme on detailivaene ja fookus on pööratud hoone vormile ja rütmile. [12]

Keskusehoone ei ole muinsuskaitse all ehk rajatis ei ole ehitismälestiste registris. Hoone on inveteeritud kui Eesti XX sajandi (1870-1991) väärtuslik arhitektuur. Inveteeritud on hoone sellepärast, et hoida hoonel kõrgendatud tähelepanu. Kaitse alla võtmise menetlust pole alustatud, sest hoone kuulub eraomanikule ja siiani pole likvideerimise ohtu olnud.

2.5 Vihasoo aiand

Loksa ühismajandi hulka kuulus ka Vihasoo aiand, mis jääb Vihasoo keskusehoonest mõnesaja meetri kaugusele. Kõige aktiivsem elu käiski just ümber aiandi. Vihasoo aiand oli Harju rajooni hektari põhiste näitajate põhjal üks parimaid. [13]

Loksa kolhoosi alguseks peetakse 1967. aastat. Vihasoo ühismajand liideti sellega 1950. aastal. Riigikorralduse muutuse tagajärjel lõpetas vihasoo aiand oma tegevuse 1993. [13]

Vihasoo aiand arenes ning aastate jooksul ehitati aina uusi kasvuhooneid. Aiandi keskel asus aiandi kontor-puhkemaja, kus asusid töö-, mehaanikute-, puhke-, ja riietusruumid.

Joonis nr 15. Vihasoo aiandi plaanering. Allikas: Rahvusarhiiv

Aiandis oli 32 kasvuhoonet, mida kutsuti majadeks, näiteks roosimaja, nelgimaja, kurgimaja. Kõige eksootilisem oli „palmimaja“, seal kasvasid kõige erilisemad toailillede taimesordid. Kolmekümne kahest kaksikümne kaheksa oli puitkonstruktsioonil klaasitud kasvuhoonet. Neli kasvuhoonet oli metallkonstruktsioonil üles ehitatud. Kasvuhooned olid 50 meetrit pikad ja 8 meetrit laiad. Kasvuhooneid teenindas kõrval olev katlamaja. Seetõttu sai aiandis aastaringelt taimi ja saadusi kasvatada. [13]

Aiandis kasvasid nii lilled kui ka toidusaadused. Näiteks, tomatid, kurgid, roosid, nelgid, alpikannid, kallad, jõulutähed, priimulad, ratsuritähed, krüsanteemid jpm. Aiandi juures oli ka avamaa, kus kasvatati tulbi ja nartsissi sibulaid. [13]

Kogu toodangut müüdi erinevates Tallinna kauplustes, näiteks kunagises Meelespea poes, Valli poes, Estonia poes, Nõmme turul. Aiandil oli ka enda lillepood, mis asus keskusehoone ja aiandi vahel. Peale aiandi tegevuse lõpetamist sai aiandi poest toidukauplus. Aiand müüs kaupa ka Loksa lillepoes. Lillebuss käis Vihasoos 3 korda nädalas ja toimetas värske tootangu Loskale ja pealinna. [13]

Foto nr 12. Vihasoo aiand pood. Allikas: Autori foto

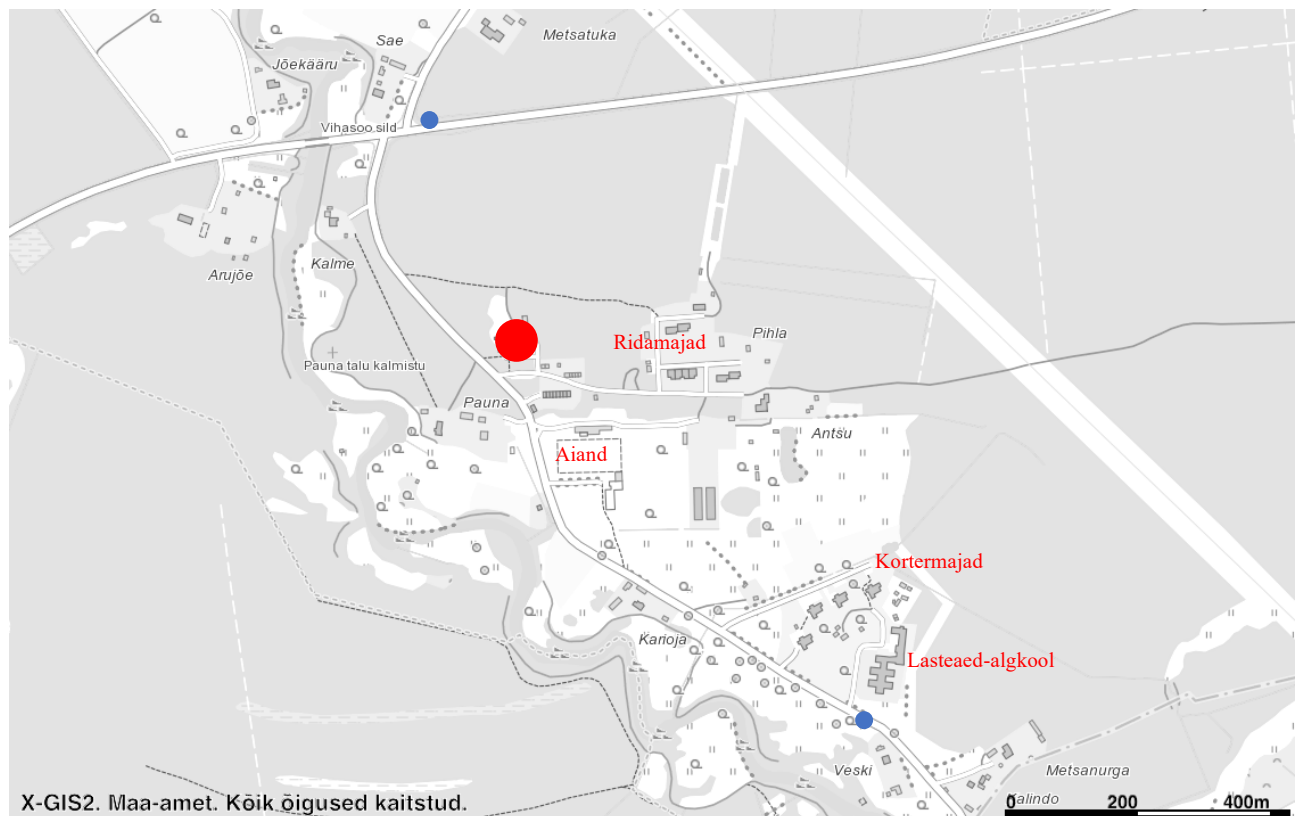
Aiand töötas nõ tsükli kaupa. Iga aasta naistepäevaks oli kogu aiand tühjaks müüdud ja seejärel algas uus istutamisperiood. [13]

Foto nr 13. Vihasoo aiand aastal 1987. Allikas: Virve Väli

2.6 Lähipiirkonna iseloomustus

Planeeritava ala ümbruses on palju loodust, viilkatusega talukomplekse, põllumajandushooneid, ridaelamuid, lamekatusega kortermaju ja Vihasoo Lasteaed-Algkool.

Joonis nr 16. Lähiala kaart. Allikas: Geoportaal, autori täiendustega

Lähimad ühistranspordi peatused on märgitud sinise täpina. Talukohad on märgitud talu nimega.

2.7 Olemasoleva olukorra hinnang

Olemasoleva hoone kuulub eraomanikule. Keskusehoone paikneb krundil suurusega 4209 m². Üldine hoone seisukord on halb. Periooditi on toimunud hoones sõjaväelised õppused, mille tagajärjel on hoone seisukord veelgi halvenenud.

Foto nr 14. Vihasso keskusehoone (esifassaad). Allikas: Autori foto

Foto nr 15. Vihasso keskusehoone (tagafassaad). Allikas: Autori foto

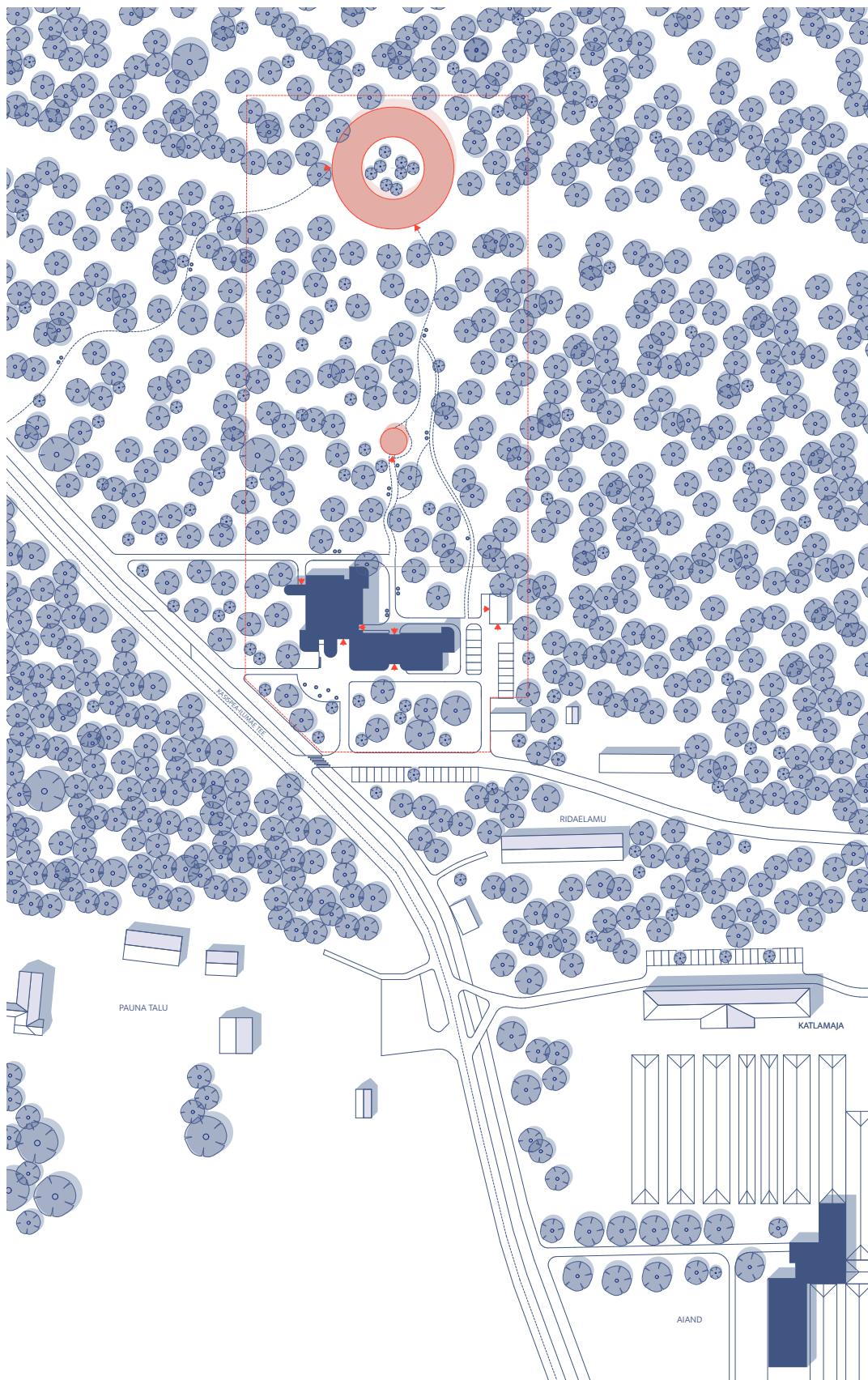
Hoone taga asub sidemasti jaoks eraldatud krunt, mis kuulub samale omanikule. Käesolev projekt näeb sidemasti likvideerimist, kuid on mõtteliseks sihiks uutele projekteeritavatele mahtudele.

Foto nr 16. Lähiala ortofoto. Allikas: Geoportaal, autori täiendustega

2.8 Projekti asendiplaan

Hoone külgneb ühelt pool Kasispea-Ilumäe teega. Lõuna küljes on sissesõit parklaga ning idast ja põhjast külgneb hoone metsaga. Vaatetorn paikneb likvideeritava sidemasti ja ühekorruselise hoone mahu tsentriga ühel joonel ja kulgeb metsa poole. Majutus paikneb vaadetorniga ühel telje ja on ümbritsetud igast küljest männimetsaga. Ringikujulise hoone keskel asub siseõu, kus on loodus puutuma kujul.

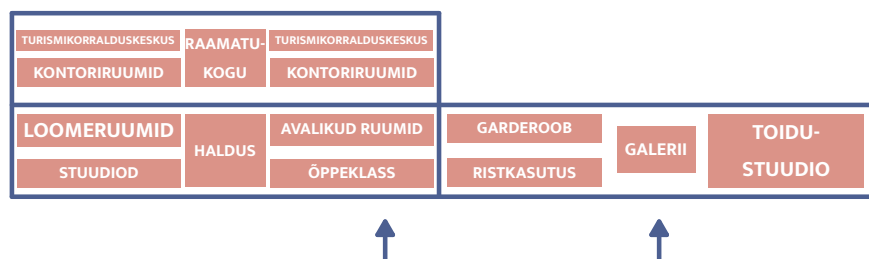

Joonis nr 17. Asendiplaan. Allikas: Autori joonis

2.9 Arhitektuurne osa

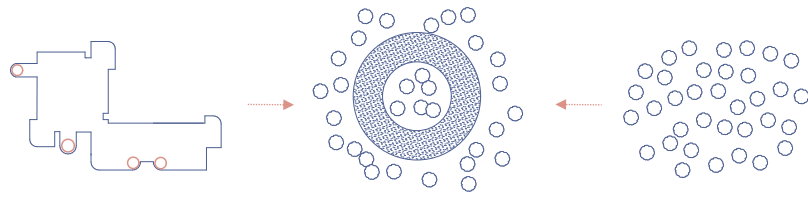
Olemasoleva keskusehoone arhitektuurne välisilme ja tarind jääb enamuse osas samaks. Välisilmes on tehtud muudatus aknaraami värvis. Hetkel vahelduvad aknaraamid tumepruuni ja valge värvusega. Ettepanek näeb ette kõikide aknaraamide muutmist valgeks.

Keskusehoone uueks väljundiks saab toidu- ja turismikorralduskeskus. Mõlemad hoonemahud on ühendatud endise wc-ploki kaudu. Ühekordsesse horisontaalsesse mahtu tekib kahe eraldi sissepääsuga toidustudio. Sissepääs jääb nii esi- kui ka tagafassaadile, mis pakub mugavat pääsu hoonesse ka ööbimiskohast tulles. Toidustudio pakub hommikusööki, ühiskokkamisi ja kõiki toiduga seotud sündmusi. Toidustudioga samasse plokki jääb ristikasutusruum ürituste, näituste, kogukonna-, huvi- ja õppetegevuse läbiviimiseks. Kahekorruselises hoone osa esimene korrusel koosseisu kuulub retseptsioon, mis tervitab inimesi, kes tulevad ööbima või keskuse ruume kasutama. Esimese korrusel asuvad loome-ja aktiivstudio, ühistoad ja õppeklass köögi, wc-plokk ning majutusasutust teenindav haldusruum. Teisele korrusele jäävad kõrgete lagedega raamatukogu ja välisperimeetrisse turismikorralduskeskuse tööruumid, töötajate puhkeruum ja wc.

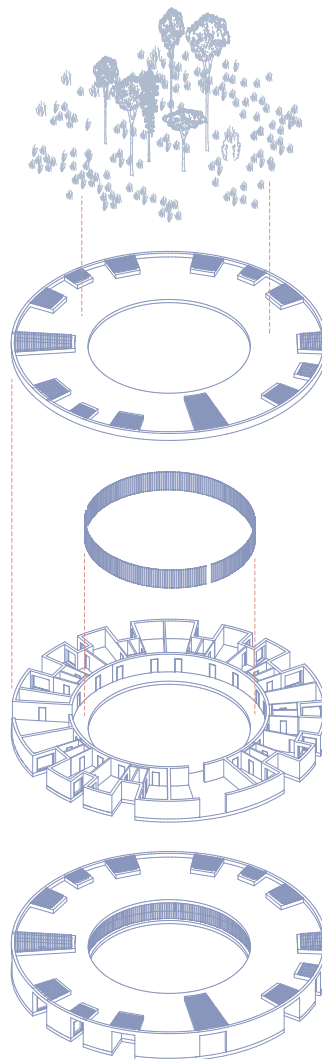
Joonis nr 18. Toidu- ja turismikorralduskeskuse funktsionaalne lõige. Allikas: Autori joonis

Ringikujuline majutushoone on peidetud männimetsa vahele. Hoone koosneb üksustest, mis kõik on omavahel liidetud. Neid ühendab sisehoov looduse keskel. Tubadesse pääseb piki ümarat varjualust, millel on kaks sissepääsu. Sissepääsu lokatsioon torni suhtes ei ole sirgjooneline, sest looduses ei leidu tihti sirgeid jooni. See võimaldab läbida parklast, keskusest või tornist mängulise ja lookleva teekonna majutusse. Kokku on hoones 48 majutusk kohta. Toad on 2-, 4- ja 8-kohalised. Tubade vaated on suunatud hoone sisselõigetes. Looduse ja ümbritsevat keskkonda saab vaid aimata siseruumist. See suunab külastaja täieliku elamuse saamiseks välisruumi. Piirkonda külastab väga palju rattaga matkalisi, seetõttu on planeeritud majutushoonesse ka ratta hoiustamisruumid.

Joonis nr. Majutushoone mahuline kujunemine. Allikas: Autori joonis

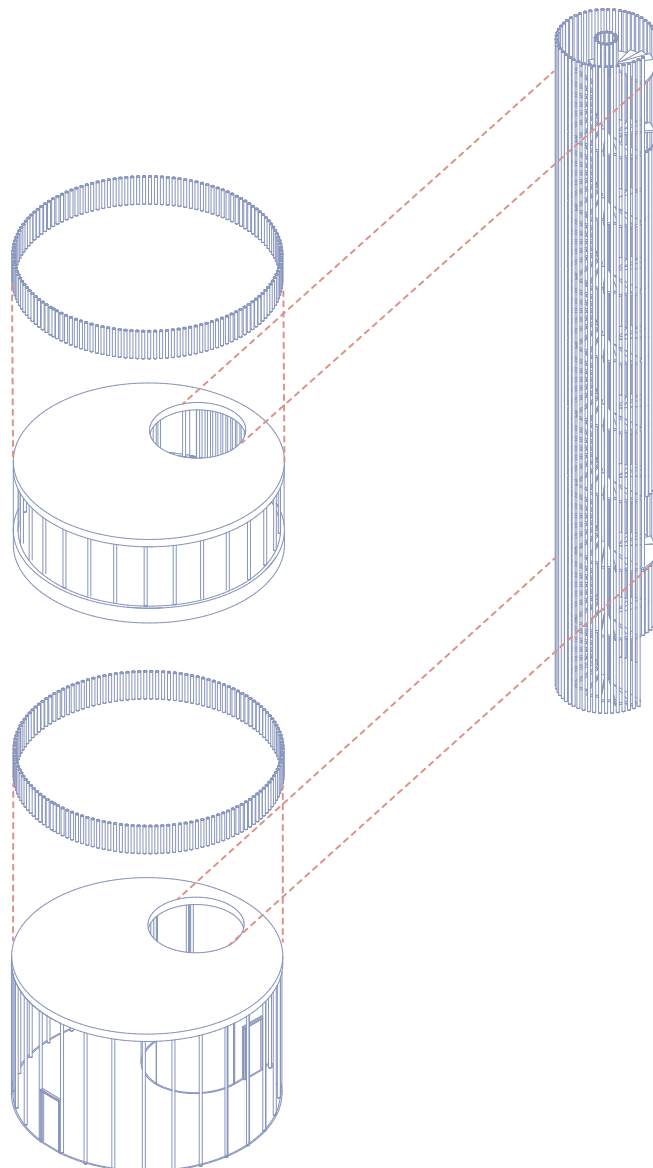
Arhitektuurselt tekkis ümar vorm olemasoleva hoone väljaulatuvatest trepikoja kumerustest ja looduse jälgimisest. Ühtse massina sisselõigetega fassaad on ajendatud olemasoleva hoone arhitektuursest lähenemisest, kus tummad ümarad osad vahelduvad nurgelise seinaga, mille üleminekuks on ava. Sisehoovi ääristavad puidust postid ning katust katab murukatus. Murukatus on nii energiatõhususe kui ka keskkonda sulandumise eesmärgil.

Joonis nr 19. Majutushoone aksonomeetria. Allikas: Autori joonis

Vaatetorn võib vaadelda kui vertikaalset teekonda Vaatetorni süda on spiraaltrepp ümarate piiretega.

Struktuur koosneb sise- ja välisruumi vaheldusest ja tunnetamisest. Esimesel tasapinnal paikneb sisetingimustes piknikuala, mis asub männimetsa keskel. Teisel tasapinnal on vaateplatvorm tajumaks männikut järgmiselt kõrguselt, kuid endiselt metsa sees viibides. Kolmas tasapind on projekteeritud lugemissaalina. Koht lugemiseks, mõtestamiseks ja füüsiliseks pausiks metsa ja „taeva“ piiril väliskeskkonnaga pidevas kontaktis olles. Kõrgeim tasand on vaateplatvorm, mis pakub vaateid majutusasutusele, keskusele ja looduskaunile ümbruskonnale.

Joonis nr 20. Vaatetorni aksonomeetria. Allikas: Autori joonis

2.10 Konstruktiivne osa

Olemasoleva kolhoosikeskuse enamus kandetarindist ja aknaavadest säilitatakse algse projekti järgi. Kahes ruumis on kandev sein asendatud postidega. Projekteeritud riskastutus ruumis ja toidustuudios on kandevsein asendatud postidega. Nendes ruumides olevad akende kõrgused taastatakse esialgse projekti järgi.

Majutusüksuse kandekonstruktsioon on monoliitsest raudbetoonist. Katuslaeks on valitud katusehaljastuse tõttu pööratud katuse konstruktsioon. Välissein on kolmekililisest monoliitsest betoonist, mille välimiseks koorikuks on kasutatud valge betooni.

Vaatetorni kandvaks konstruktsiooniks on kasutatud terasest sõrestikku ja monoliitsest raudbetoonist vahe- ja katuslagesid. Ülemises lugemissaalis on jäigastavaks elemendiks ruumi keskel asuv kumer raudbetoonist sein.

2.11 Liikluskorraldus ja parkimine

Projekteeritud parkimisalasid on 3 – üks on lahendatud keskuse kõrval, mis on lähimaks parkimispunktiks majutusasutusele. Teine parkla asub samas kohas kus keskusehoone projekteerimisel see plaaniti, kuid vähendatud kujul. Kolmas parkla on planeeritud aiandi kõrvale. Reisibussile on parkimiskoht 0° nurga all sõidutee kõrval. Kokku on 45 sõiduauto parkimiskohta, 2 inva parkimiskohta ja 1 parkimiskoht bussidele.

Parkimiskohtade mõõtmed on vastavalt standardile. [14]

Kergliiklejatele ja matkaliste turvalisemaks ja mugavamaks liiklemiseks on sõidutee kõrvale projekteeritud kergliiklustee.

2.12 Tehnovarustus

Toidu- ja turismikorralduskeskuse hoone on juba liidetud Vihasoo küla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga.

Projekteeritava majutusasutuse tehnovõrgud ühendatakse olemasolevate trassidega.

2.13 Keskkonnakaitse

Planeeritaval alal on kõrghaljastus. Uute mahtude projekteerimisel säilitatakse nii palju puid kui võimalik. Majutushoone katusele rajatakse katusehaljastus. Jäätmete ladustamiseks toidu-ja turismikorralduskeskuse kõrval olevasse abihoonesse, kus asuvad prügikonteinerid.

2.14 Energiatõhusus

Endise kolhoosi keskusehoone rekonstrueerimist peaks põhjalikult analüüsima kuidas parendada hoone tehnilisi näitajaid, kuid antud lõputöö raames ei ole käsitletud.

Majutuse katusele on projekteeritud murukatus, mis vähendab selle hoolduskulusid ja tõstab katuse eluiga. Murukatus aitab hoida head sisekliimat, suvel hoida toatemperatuuri jahedana ja talvel soojana. Hoones on põrandaküte ja soojustagastusega sundventilatsiooni süsteem.

2.15 Tehnilised näitajad

Toidu- ja turismikorralduskeskus

Ehitisealune pind – 939 m²

Hoone suletud netopind – 1255 m²

Korruste arv - 2

Hoone pikkus - 57,3 m

Hoone laius – 34,9 m

Hoone kõrgus – 8,7 m

Majutushoone

Ehitisealune pind – 972 m²

Hoone suletud netopind – 447,2 m²

Korruste arv – 1

Hoone pikkus – 40,8 m

Hoone laius – 40,8 m

Hoone kõrgus – 4,0 m

Vaatetorn

Ehitisealune pind – 63,6 m²

Kõrgus – 26,3 m

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö raames vaadeldi nõukogude modernistliku maa-arhitektuuri näidet Vihasool. Projekt käsitleb Loksa kolhoosi keskusehoone ja aiandi aktiveerimist Vihasool ning toidu- ja turismikorralduskeskuse loomist arvestades olemasolevat keskkonda.

Vihasoo küla erineb teistest kaluriküladest enda arhitektuurse lõhestumise ja puuduliku Lahemaa turismikorraldusega. Projekt leidis lahenduse kogukonnale, lasteaed-alkoolile ja sealsetele tootjatele perspektiivika ühisruumi näol. Huvireisijate tõmbenumbriks on vaatetorn ja puhkuse pikendamist soodustab männimetsa vahele planeeritud majutushoone.

Juhtumiuuringu käigus tutvusin projektidega, mis olid sarnased lõputöö kontseptsiooni ja mahuga. Nõukogude aegse arhitektuuri taaselustamise näide oli Saku vallamaja põhjal, majutushoone visioon tekkis Belgias asuva hostel Wadi alusel ning õhulise ja sihvaka konstruktsiooniga vaatetorni Saksamaalt (Dietzenbach Observatorium).

Ettepaneku süda, endine Vihasoo keskusehoone, sai omale huvitekitava ja võimaliku lahenduse avaliku hoone, turismikorralduskeskuse ja toidustuudio näol, mis ühendab kogukonda ja ahvatleb turiste. Uute struktuuride planeerimisel pöörati tähelepanu looduskaunile ümbruskonnale, ajaloole ja väärtustele. Uute mahtude kuju ja arhitektuurse välisilme vormisid ümbruskond ja olemasolev hoonestus. Projekti eesmärgiks oli säilitada võimalikult palju autentset miljööd ning võimendada sise- ja välisruumi kooslust. Projekti ideaal käsitleb teoreetiliselt Vihasoo aiandi ülesehitamist ja elavdamist, mis toetab toidustuudiot ja ühendab kohalikke tootjaid huvilistega. Avaliku ruumi, õppeklaaside ja stuudiote planeerimisel tekivad suuremad võimalused kogukonna ühiste ürituste, huvi- ja õppetegevuste korraldamiseks.

Pakutav lahendus täiustab Vihasoo küla ja kogu lähipiirkonda, sealseid kohalikke turismiedendajaid, tootjaid ja huvilisi. Pikas perspektiivis peaks antud ettepanek innustama taoliste funktsioonitute ja hüljatud hoonete aktiveerimist ja sealset keskkonna parendamist.

SUMMARY

In the framework of this dissertation was to examine Vihasoo - an example of Soviet modernist rural architecture. The project concerned the activation of the central building and garden of the Loksa collective farm in Vihasoo and the creation of a food and tourism management center, taking into account the existing environment.

The village of Vihasoo differs from other fishing villages for its architectural divisions and incomplete tourism management in Lahemaa. The project found a solution for the community, the kindergarten-primary school and the producers in the form of a promising common space. The attraction for leisure travellers is the lookout tower and the holidays are extended by the accommodation building.

During the case study I got acquainted with projects that were similar to the concept and scope of the dissertation. An example of the revival of Soviet-era architecture was based on the Saku town hall, the vision of the accommodation building was based on the hostel Wadi in Belgium and an observation tower with an airy and slender construction from Germany (Dietzenbach Observatory).

The heart of the proposal, the former Vihasoo center building, received an interesting and possible solution in the form of a public building, a tourism management center and a food studio that connects the community and attracts tourists. When planning the new structures, attention was paid to the beautiful forest, history and values. The aim of the project was to preserve as much of the authentic environment as possible and to enhance the combination of indoor and outdoor space. The ideal of the project theoretically deals with the construction and revitalization of the Vihasoo garden, which supports the food studio and unites local producers. When planning public spaces, classrooms and studios - there are greater opportunities for organizing joint community events, hobbies and learning activities.

The proposed solution improves the village of Vihasoo and the entire surrounding area - the local tourism promoters, producers and interested parties. In the long run, this proposal should encourage the activation of such dysfunctional and abandoned buildings and the improvement of the environment.

VIIDATUD ALLIKAD

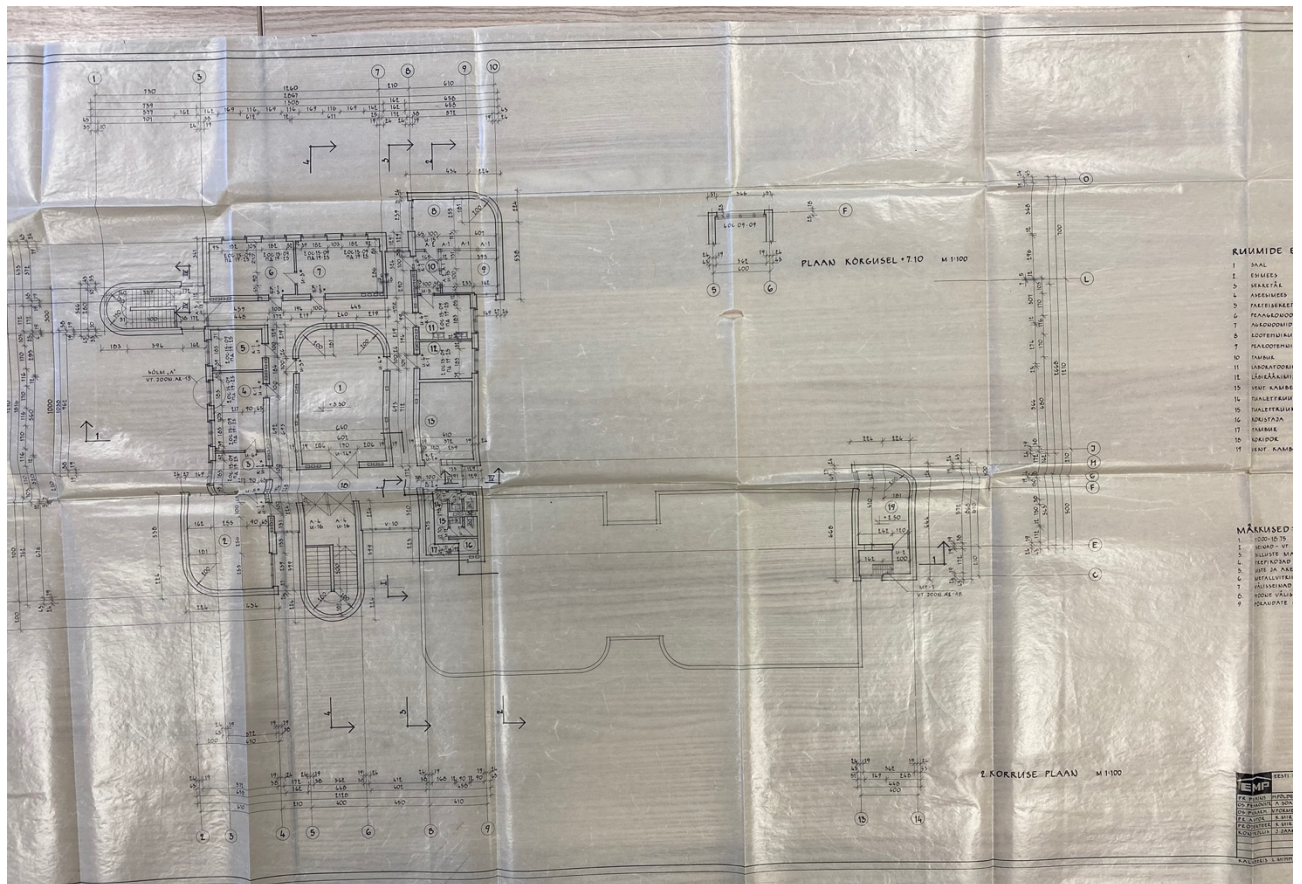
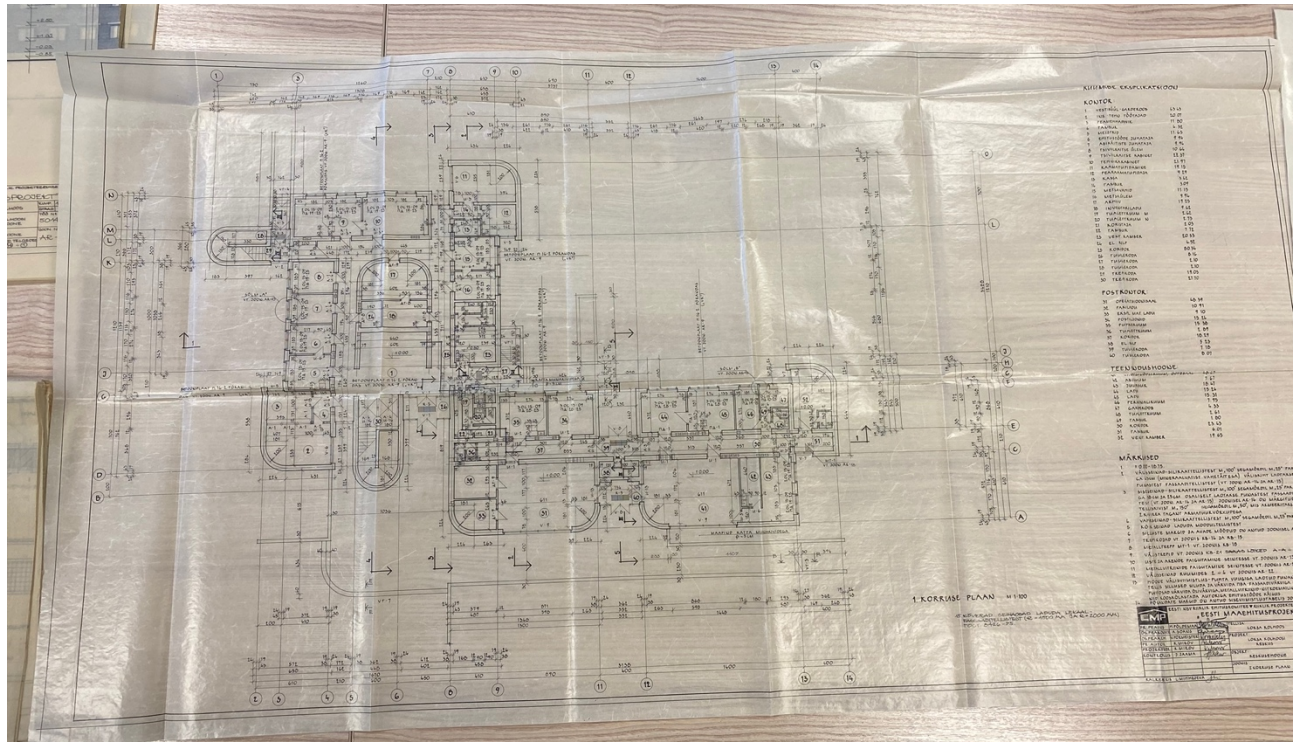
- [1] T.-K. Vaikla, Kui pikk on ühe maja elu? : Eesti ekspositsioon XIII Rahvusvahelisel Arhitektuuribiennaalil, Tallinn : Tallinna Raamatutrükikoda, 2012, p. 240.
- [2] L. Ingerpuu, "Nõukogude modernism on ilus", Sirp, [Võrgumaterjal]. Available: <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/arhitektuur/noukogude-modernism-on-ilus/>. [Kasutatud 07.01.2022]
- [3] L. Ingerpuu, "Kas kolhooside ja sovhooside keskushoonetel on tulevikku?", Sirp, [Võrgumaterjal]. Available: <https://www.muurileht.ee/kas-kolhooside-ja-sovhooside-keskushoonetel-on-tulevikku/>. [Kasutatud 07.01.2022]
- [4] L. Jänes, "Näitusepaviljonist vallamajaks," Sirp, [Võrgumaterjal]. Available: <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/arhitektuur/naitusepaviljonist-vallamajaks/>. [Kasutatud 07.01.2022]
- [5] K.Linno, Kohaliku kogukonna kaasatus lahemaa rahvuspargi turismikorraldusse, Tartu: Eesti Maaülikool, 2017, p. 87
- [6] Põhja-Eesti Kohalik Toit, „Toidumärgis,“ [Võrgumaterjal]. Available: <https://kohaliktoit.arenduskoda.ee/toidumargis/>. [Kasutatud 07.01.2022]
- [7] I. Lilles-Nestor, Toiduturismisihtkoha elamuslikkust mõjutavad tegurid eesti siseturisti fookusest lähtuvalt, Pärnu: Tartu Ülikool, 2017, p. 99
- [8] N.Saieh, „Hostel Wadi / Studio Bernardo Secchi & Paola Viganò,“ Archdaily, [Võrgumaterjal]. Available: https://www.archdaily.com/609436/hostel-wadi-studio-bernardo-secchi-and-paola-vigano?ad_source=myarchdaily&ad_medium=bookmark-show&ad_content=current-user. [Kasutatud 07.01.2022]
- [9] Regional Park Heinmain, „Aussichtsturm wingertsberg, Dietzenbach,“ [Võrgumaterjal]. Available: <https://www.regionalpark-rheinmain.de/portfolio-item/aussichtsturm-wingertsberg-dietzenbach/>. [Kasutatud 07.01.2022]
- [10] Artes Terrae OÜ, 2012, Lahemaa rahvuspargi külade arhitektuuri ja asustusstruktuuri analüüs,“ [Võrgumaterjal]. Available: https://kaitsealad.ee/sites/default/files/inline-files/34MT10%20Seletuskiri%20Lahemaa%20kylad%20lopparuanne_0.pdf. [Kasutatud 07.01.2022]
- [11] MTÜ Vihasoo Haridusselts, „Vihasoo küla arengukava 2011-2020,“ [Võrgumaterjal]. Available: http://www.vihasoo.edu.ee/images/stories/dokud/vihasoo_kyla_arengukava.pdf. [Kasutatud 07.01.2022]
- [12] M. Karu, 2012, „Loksa kolhoosi keskus Vihasool,“ [Võrgumaterjal]. Available: <https://register.muinas.ee/file/architecture/223.pdf>. [Kasutatud 07.01.2022]
- [13] V.Väli, Vihasoo aiand. [Intervjuu]. 5.aprill, 2022.

[14] „EVS 843:2016, Linnatänavad, Eesti Standardikekskus, 2016,“ 2016.

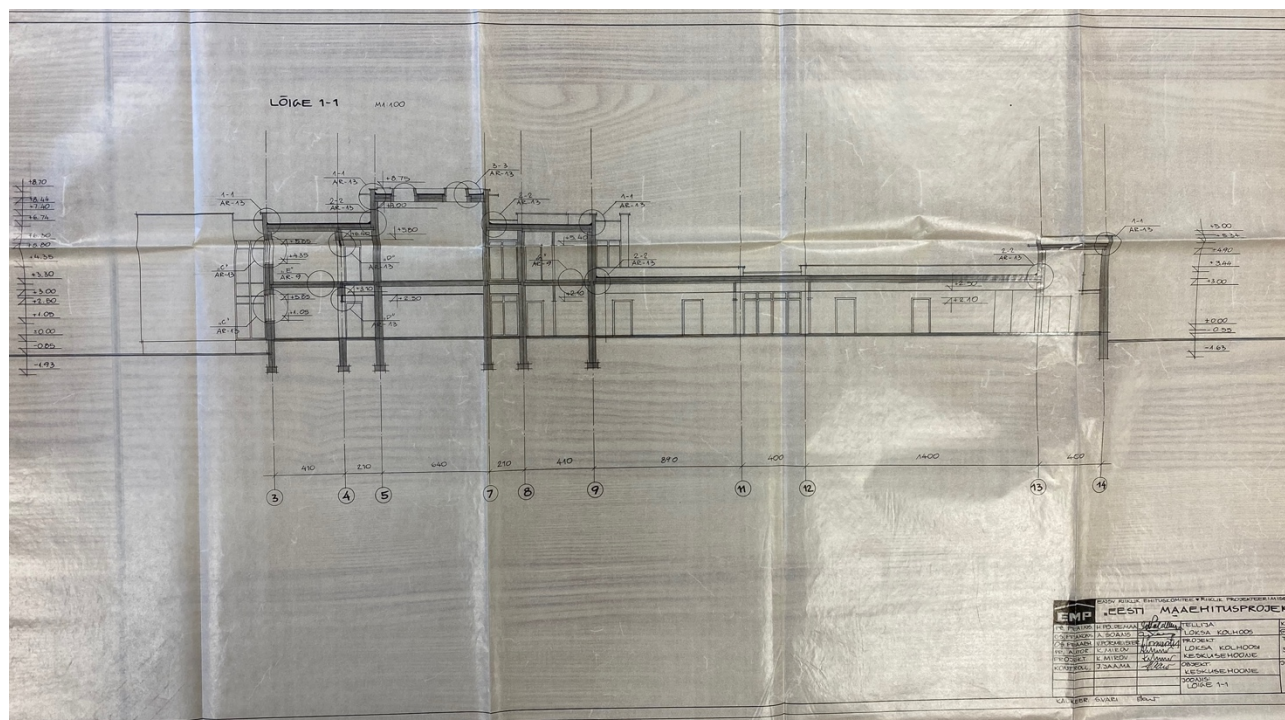
Lisa 1. Loksa kolhoosi keskus Vihasool asendiplaani

Lisa 2. Loksa kolhoosi keskus Vihasool plaanid

Lisa 3. Loksa kolhoosi keskus Vihasool lõige

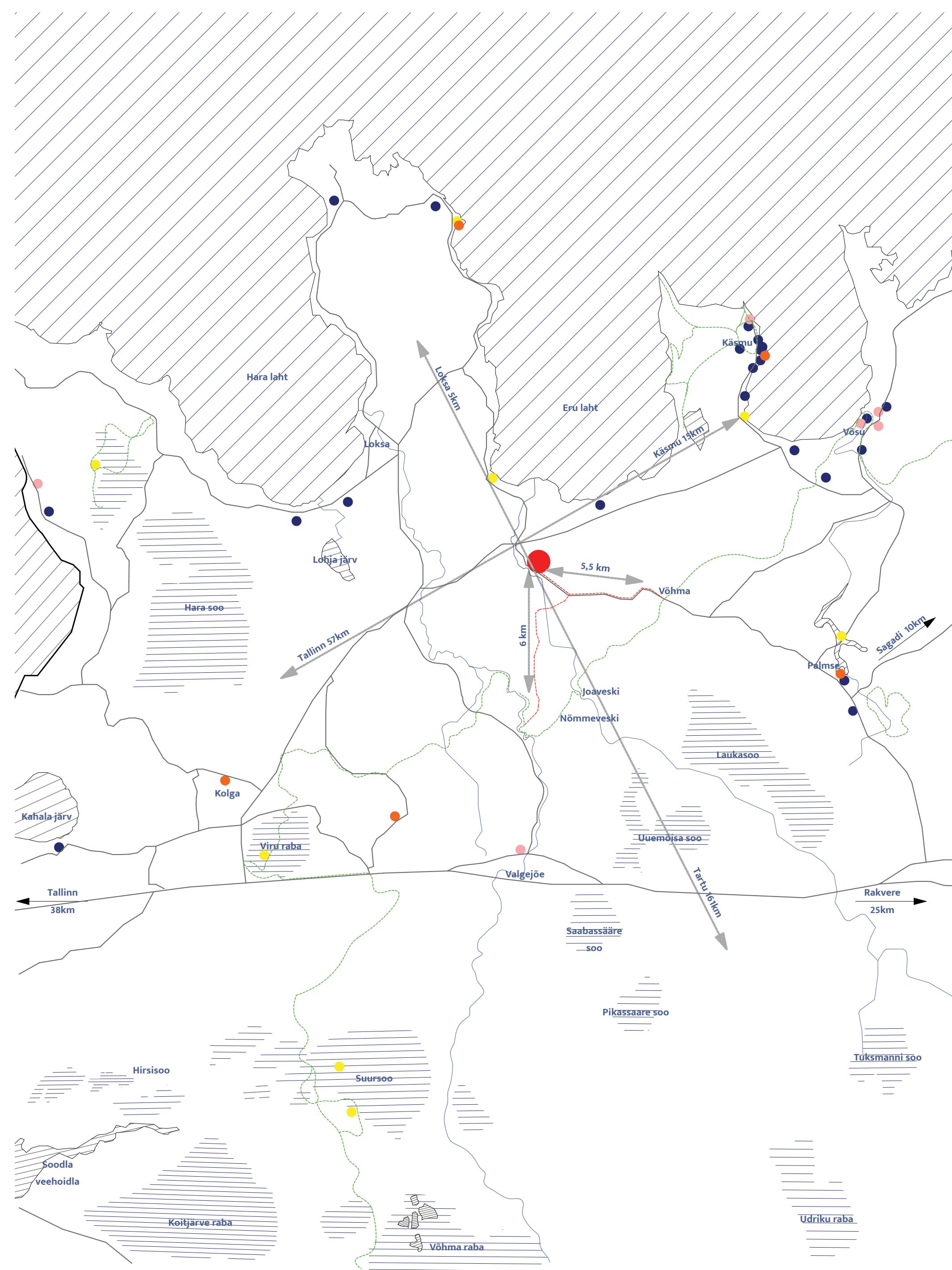

Lisa 4. Loksa kolhoosi Vihasoo aiandi plaanid

GRAAFILINE OSA

Leiam end täna olukorrast, kus suur osa nõukogude modernistliku maa-arhitektuuri on jätetud omapäi ootama paremaid päevi. Või kas neid üldse tuleb?

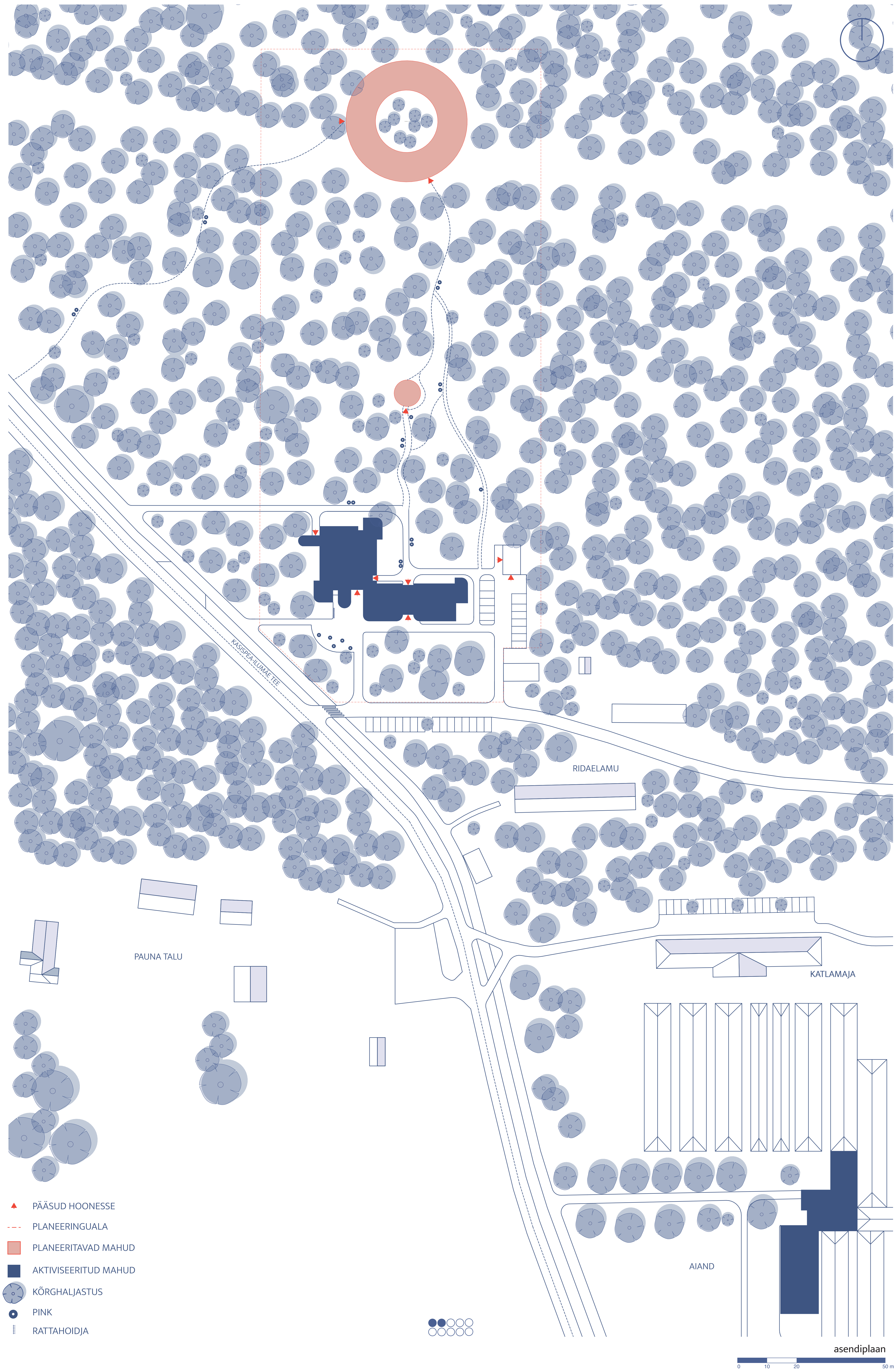
Mitmeid asulaid Eestis ilmestavad modernistliku arhitektuuri keelega linnade kolhoosihooned. Neid titki ootamatutes ja huvipakkuvates hoonetes käis veel mitukümmend aastat tagasi vilgas elu. Igal hoonel on oma lugu ja väärtused. Mõnikord tuleb need üles leida, taasavastada vanad rajad ning leida nendes uus perspektiiv. Kas kõikides hoonetes on see eluruum üldse veel alles?

Diplomitööd leian Lahemaa rahvusparkis Vihasoo külas asuvale endisele Lõksa kolhoosikeskusele toidu- ja turismikorralduskeskuse näol uue funktsioneeriva lahenduse.

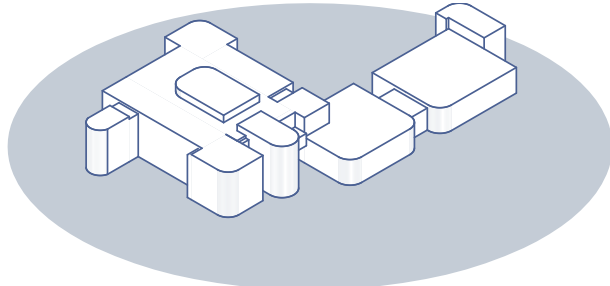
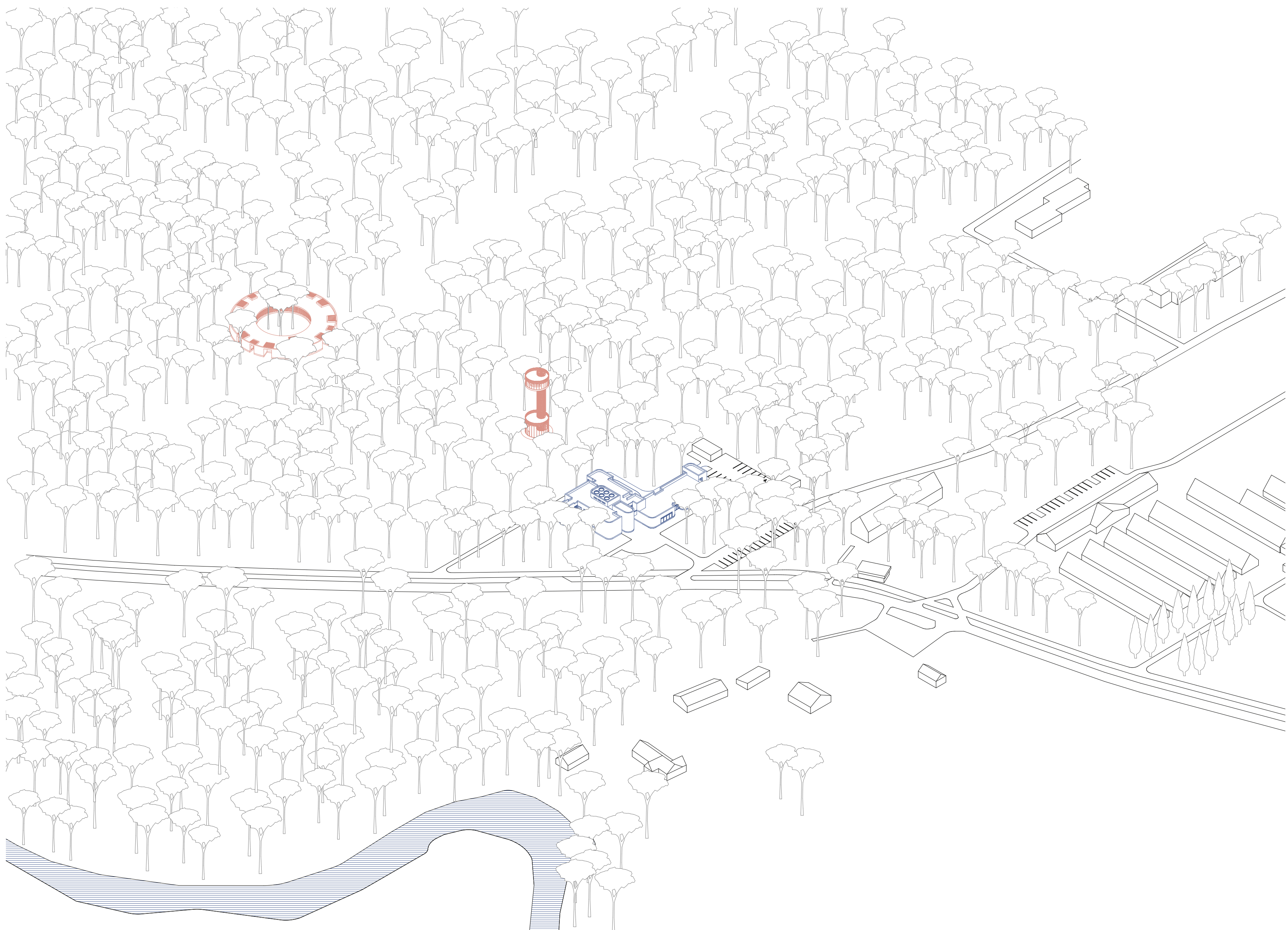
Projekt käsitleb Lõksa kolhoosi keskusehoonet ja aiandi aktiveerimist Vihasool, kaasates kogukonda, sealseid tootjaid ja huvireisijaid. Huviliste tömbenumbriks on vaatetorn ja puhkuse pikemaajast soodustab männimetsa vahele planeeritud majutushoone.

Pakutat lahendus täiustab Vihasoo küla ja kogu lähipiirkonda, sealseid kohalikke turismiedendajaid, tootjaid ja huvilisi. Pikas perspektiivis peaks antud ettepanek innustama taoliste funktsioonitute ja hüljatud hoonete aktiveerimist ja sealseid keskkonna parendamist.

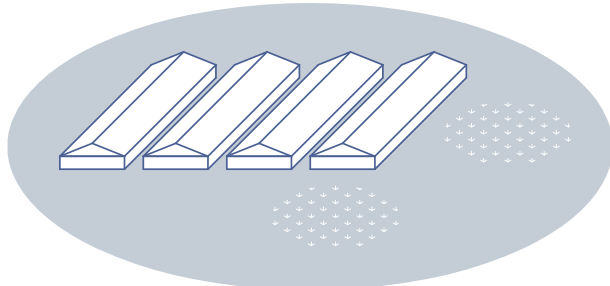

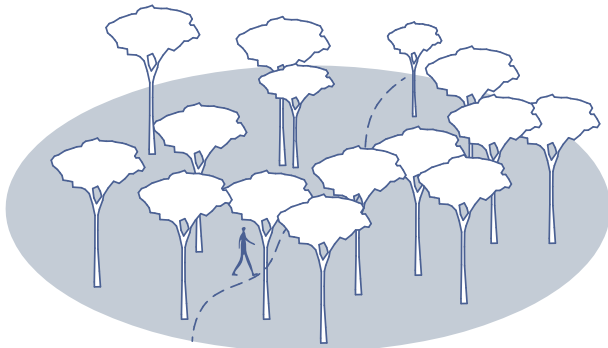
Põhja-Eesti toidu- ja turismikorralduskeskus

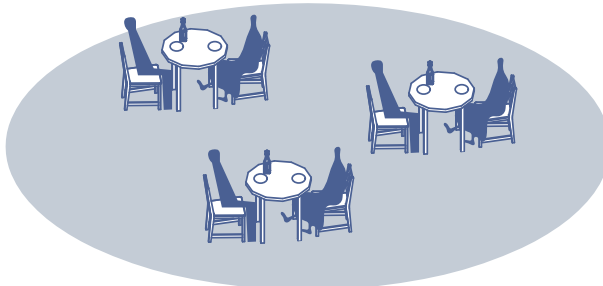
Erilise välisilmega endine kolhoosikeskus ühendab ja pakub võimalusi kogukonnale, kohalikele tootjatele ja huvilistele.

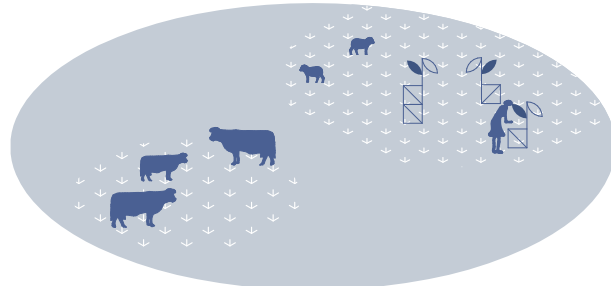
Aiand pakub värsket toorainet toidustuudio lauale, koondab aktiivsed kohalikud ja pakub uudishimulikele kohta, kus käed mulda panna.

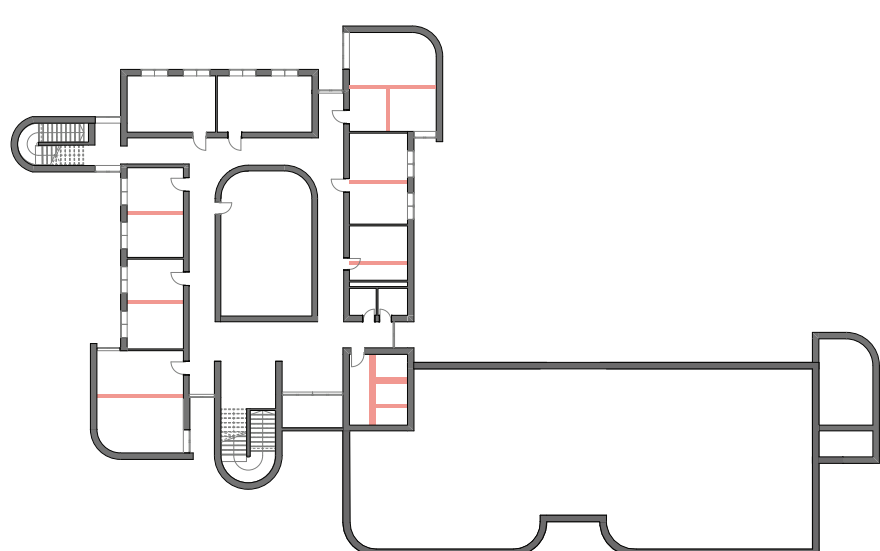
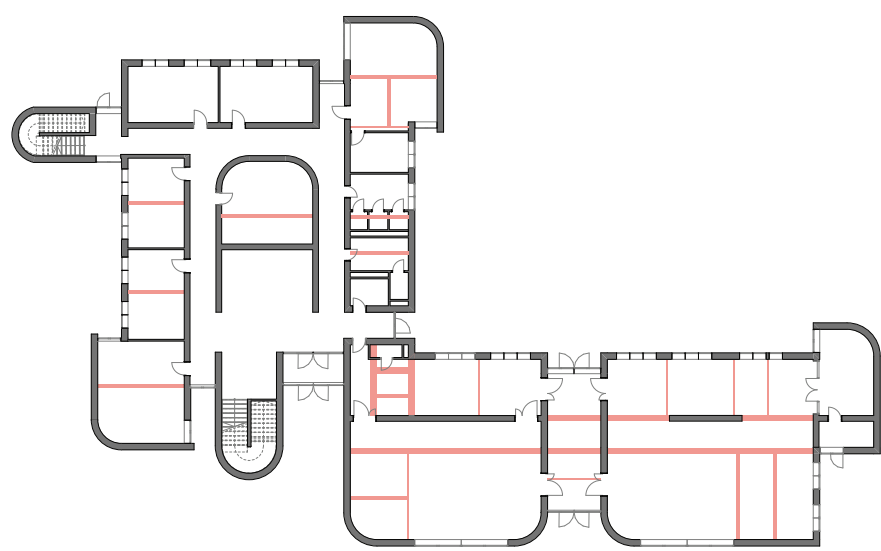
Looduskaunis keskkond Lahemaa rahvuspargis ja terviklik matkateede võrgustik.

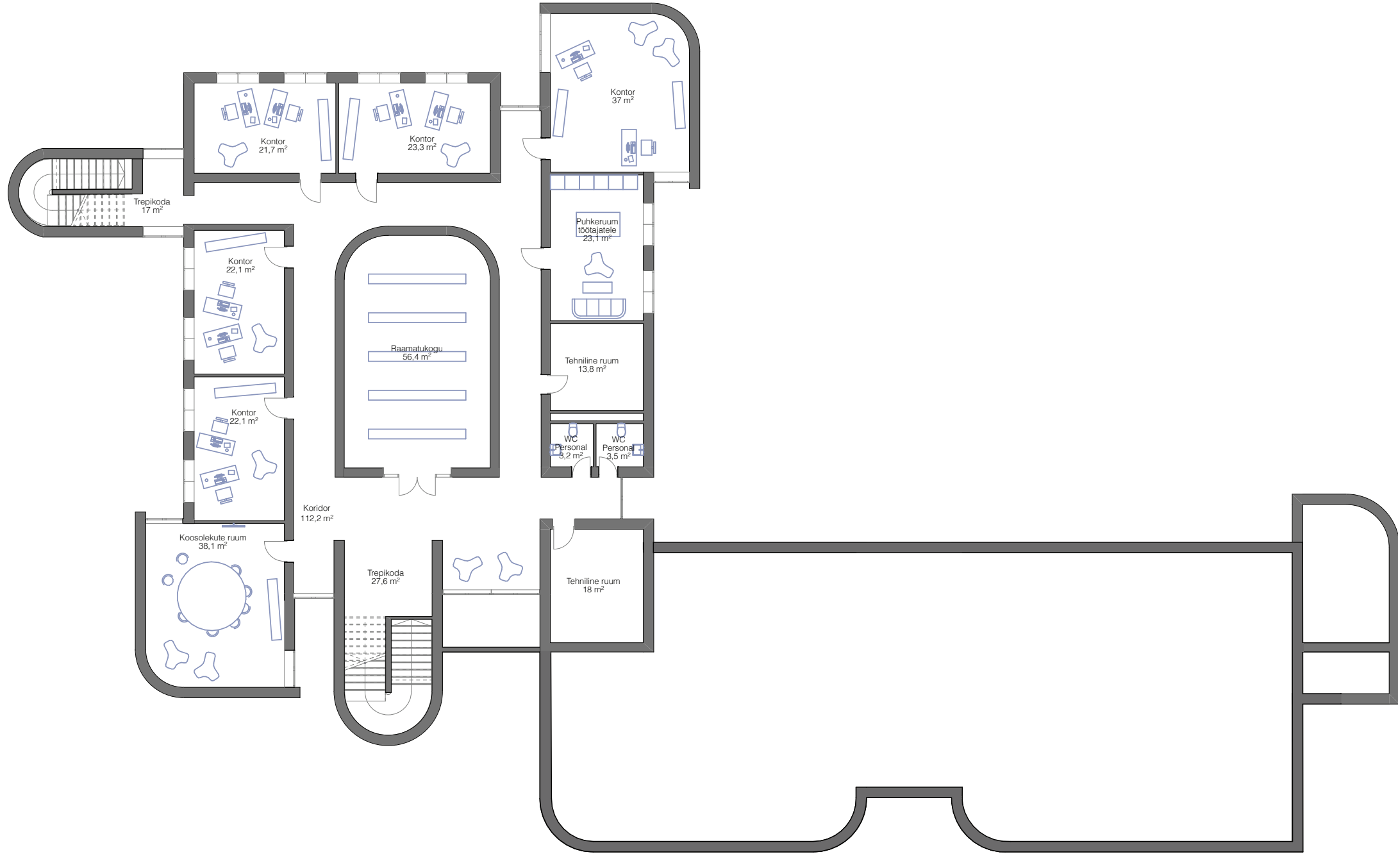
Toiduturism on paindlik, uudne ja aastaajast sõltumatu meeleolukas ajaveetmisviis.

Piirkonnas on rohkelt kvaliteetseid kohalikke tootjaid, kelle tugisüsteemiks ja kasuladavaks on turismikorralduskeskus.

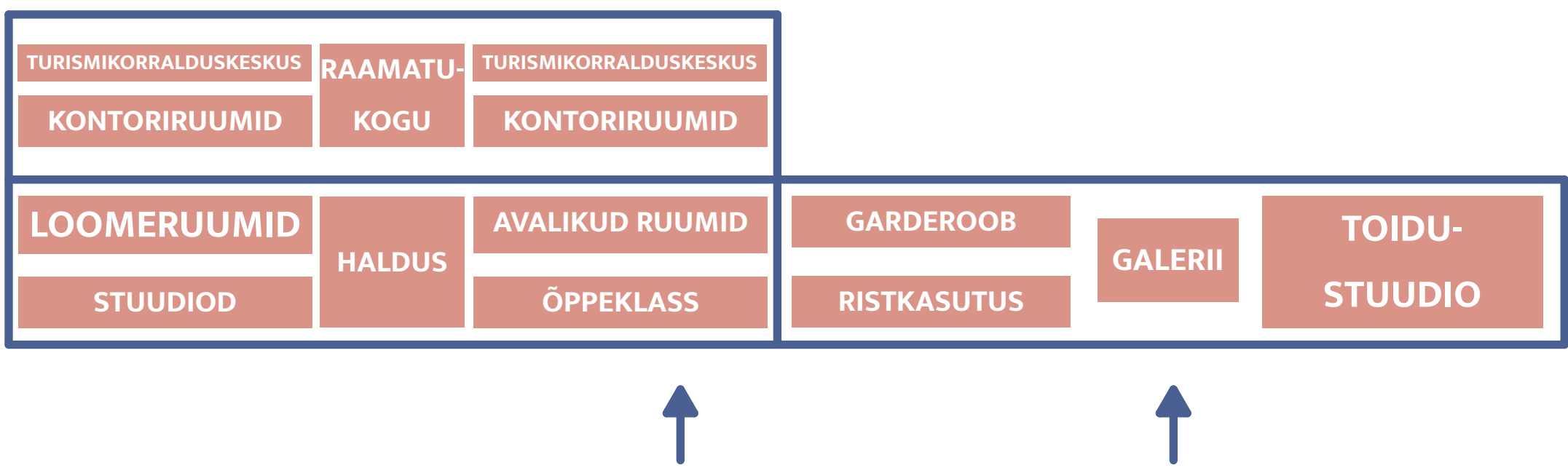
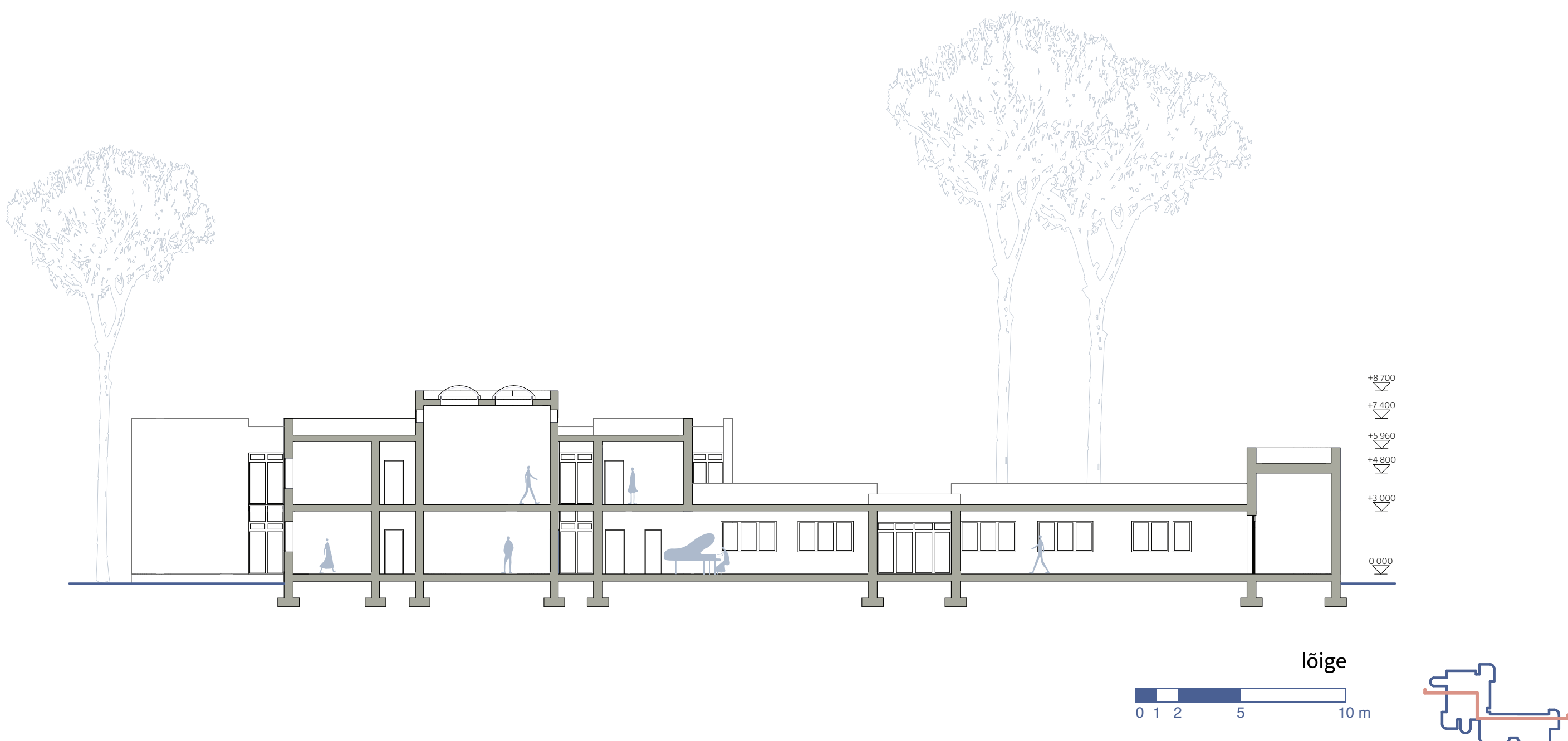

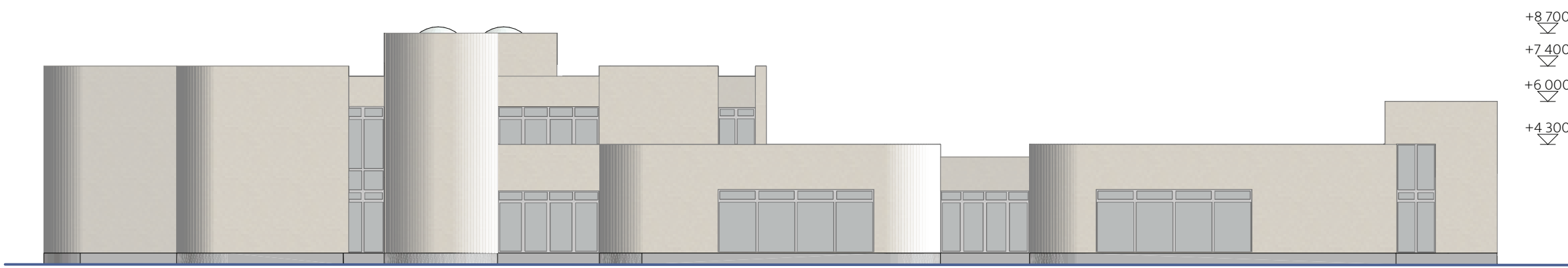
I korruse plaan

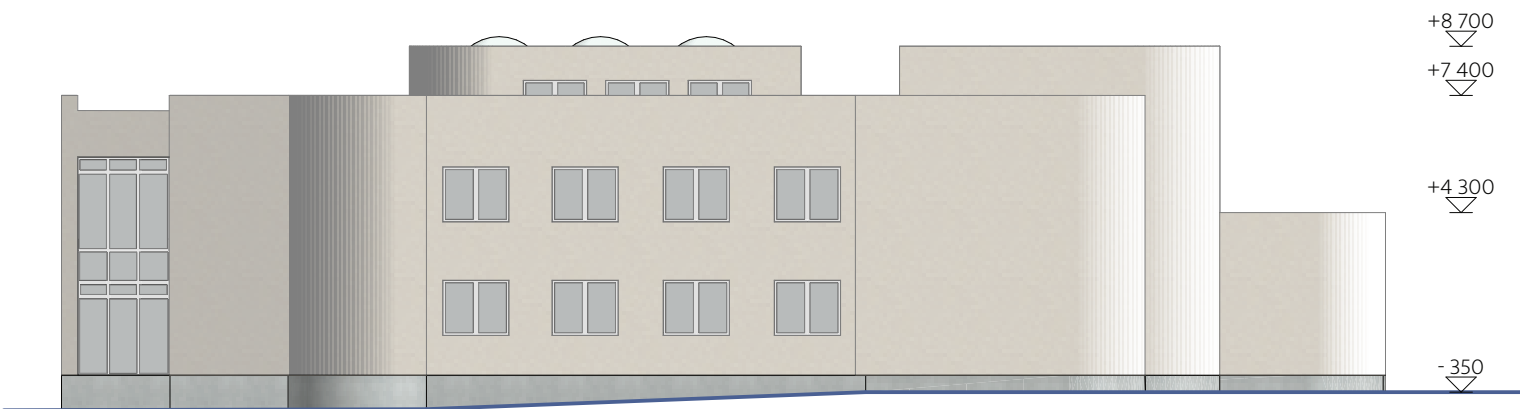
II korruse plaan

0 1 2 5 10 m

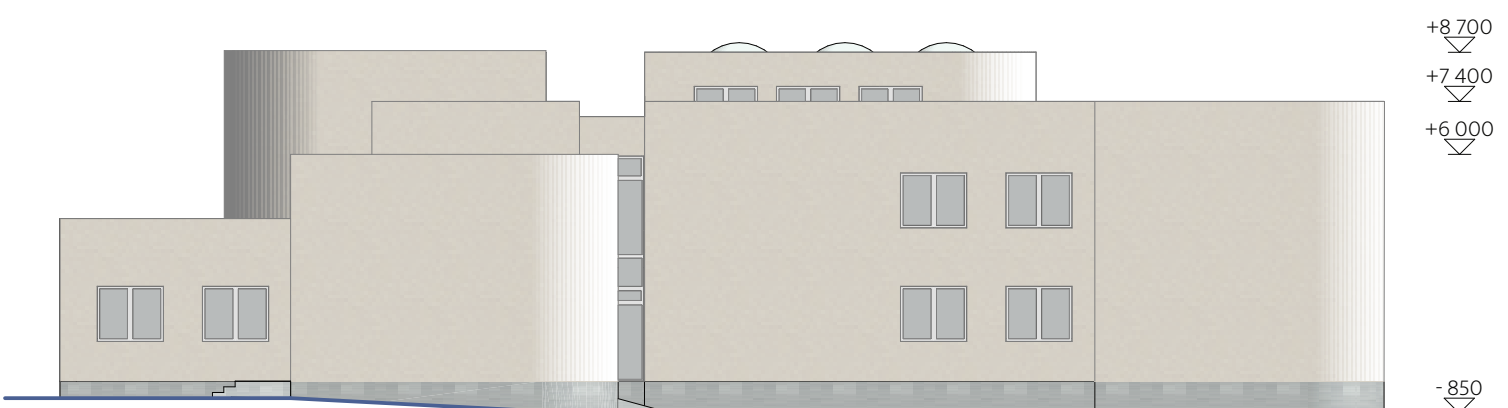

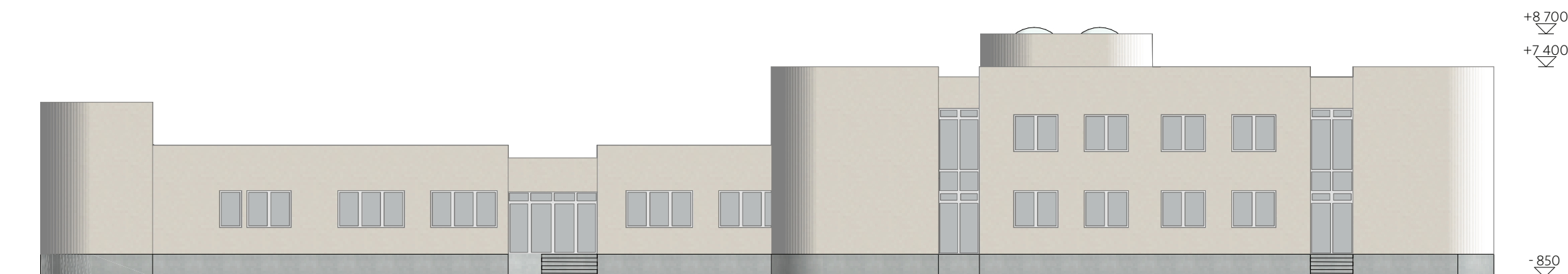
vaade lõunast

vaade läänest

vaade idast

vaade põhjast

